

5^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

10 ΧΡΟΝΙΑ Ε.Ε.Μ.Ε.

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΓΑΡΟ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

29 Ιουνίου - 1 Ιουλίου
2007

Θεσσαλονίκη

Συνδιοργάνωση:

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΜΕΓΑΡΟΥ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ε.Ε.Μ.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
Συνέλεξε μέλος και Εργασίας της Ελληνικής
Λοιπής Ένωσης για το Ημερολόγιο ΕΕΜΕ

Συνδεδεμένο μέλος και Εκπρόσωπος
της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική
Εκπαίδευση (ISME) στην Ελλάδα
<http://www.eeme.gr>

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρόεδρος: Ντίνα Πακλατζή
Αντιπρόεδρος: Πέτρος Βούβαρης
Γραμματέας: Μυρτώ Βουγιούκα
Ταμίας: Σοφία Αγγελίδου

Μέλη

Μαρία Βουτσά, Κατερίνα Γεροφώτη,
Μαρία Δημητράκοπούλου, Χρήστος
Ερκέκογλου, Μαρία Ζαχαριάδη, Κυριακή
Ζαχαροπούλου, Δέσποινα Καλανταρίδου,
Αντιγόνη Καντούρη, Μαίη Κοκκίδου,
Δήμητρα Κόνιαρη, Πελαγία Κοντομάρκου,
Βασιλική Κοσμάνου, Κατερίνα Κουθούρη,
Μαρία Κουρζουρίκα, Αθηνά Κτενιαδάκη,
Λαμπρινή Κυρίτση, Νεκταρία Λιάσκου,
Φαίη Παγώνη, Ολυμπία Παππά, Μαρία
Παπαδρόσου, Πέπη Παπασπύρου, Σίσσυ
Πλακωτή, Χριστίνα Σιδηροπούλου,
Παύλος Συμεωνίδης, Άλκηστη Τόγια,
Κώστας Τσούγκρας

Σήμα Συνεδρίου: Χρίστος Μητσάκης
Δημιουργικό: Copy City
Σελιδοποίηση: Δήμητρα Κόνιαρη
Παραγωγή-Εκτύπωση: Μουσικός Οίκος
Φίλιππος Νάκας

© 2007 Ελληνική Ένωση για τη Μουσική
Εκπαίδευση

Περιεχόμενα

	Σελ.
Συνοπτικό Πρόγραμμα Συνεδρίου	3
Παρασκευή 29 Ιουνίου	
Κεντρική Ομιλία	4
1η Συνεδρία	4
Σάββατο 30 Ιουνίου	
2η Συνεδρία	6
<i>Στρογγυλή Τράπεζα:</i>	
Παραδοσιακή Μουσική και Μουσική Εκπαίδευση	8
Κεντρική Ομιλία	8
3η Συνεδρία	9
4η Συνεδρία	10
<i>Συμπόσιο:</i>	
Μελλοντικοί και εν ενεργεία εκπαιδευτικοί: η προετοιμασία, οι πεποιθήσεις και οι ανάγκες τους ως προς τη διδασκαλία της μουσικής	12
Κυριακή 1 Ιουλίου	
5η Συνεδρία	13
6η Συνεδρία	15
7η Συνεδρία	16
Κεντρική Ομιλία	17
<i>Συμπόσιο:</i>	
Οι Καταλύτες της Αναάληψης: Η εμπειρία ροής, η ταυτότητα του εκπαιδευτικού της μουσικής, και το αίσθημα αλληλεγγύης	18
8η Συνεδρία	19
9η Συνεδρία	20
10η Συνεδρία	21
Συνοπτικό πρόγραμμα Εργαστηρίων	22
Σάββατο 30 Ιουνίου	23
Κυριακή 1 Ιουλίου	27
Βιογραφικά εισηγητών	32
Ευρετήριο ονομάτων εισηγητών	47
Ευχαριστίες - Χορηγοί	48

Συνοπτικό Πρόγραμμα Συνεδρίου

**Παρασκευή
29
Ιουνίου**

15.00-16.30 Προσέλευση - Εγγραφές - Δηλώσεις εργαστηρίων
16.30-17.10 **Εναρκτήρια Συναυλία**
17.10-18.30 Χαιρετισμοί - Εισαγωγικές ομιλίες
18.30-19.20 **Κεντρική Ομιλία**
19.20-20.30 1η Συνεδρία
21.00 Συναυλία

Σάββατο 30 Ιουνίου

8.30-9.00	Προσέλευση - Εγγραφές - Δηλώσεις εργαστηρίων		
9.00-10.10	2η Συνεδρία	9.00-12.00	Εργαστήρια
10.10-11.10	Στρογγυλή Τράπεζα		
11.10-11.40	Διάλειμμα		
11.40-12.35	Κεντρική Ομιλία		
12.35-12.55	10 Χρόνια Ε.Ε.Μ.Ε.		
13.00-14.30	Γενική Συνέλευση Ε.Ε.Μ.Ε.*		
16.30-16.50	Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα στο Φουαγιέ του Μεγάρου		
17.00-17.50	3η Συνεδρία	17.00-20.00	Εργαστήρια
17.50-18.10	Διάλειμμα		
18.10-19.50	4η Συνεδρία		
19.50-20.40	Συμπόσιο		
21.00	Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα		
22.00-22.30	Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα στο Φουαγιέ του Μεγάρου		

Κυριακή 1 Ιουλίου

9.00-10.30	5η Συνεδρία	9.00-13.00	Εργαστήρια
10.30-11.20	6η Συνεδρία		
11.20-11.40	Διάλειμμα		
11.40-12.30	7η Συνεδρία		
12.30-13.15	Κεντρική Ομιλία		
13.15-14.05	Συμπόσιο		
14.10-14.50	Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα στο Φουαγιέ του Μεγάρου		
17.30-18.20	8η Συνεδρία	16.30-20.30	Εργαστήρια
18.20-18.50	Διάλειμμα		
18.50-19.40	9η Συνεδρία		
19.40-20.30	10η Συνεδρία		
21.00	Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα		

* Μόνο για τα μέλη της Ε.Ε.Μ.Ε.

Παρασκευή 29 Ιουνίου

Κεντρική Ομιλία: Συντονίζει η Μαίη Κοκκίδου

18.30-19.10

David J. Elliott (Καναδάς/Η.Π.Α.)

Κριτική παιδαγωγική για πολιτισμικά ευαισθητοποιημένη μουσική εκπαίδευση

Πολλοί μουσικοπαιδαγωγοί θεωρούν ότι ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντά τους είναι το να διευκολύνουν τους μαθητές τους στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν επίγνωση και να βρουν ευχαρίστηση στα πολιτισμικά προϊόντα και στις συναφείς προς αυτά διεργασίες που σχετίζονται με την ιδιαίτερη πολιτισμική τους «κληρονομιά». Η θέση αυτή εκπορεύεται από την πεποίθηση ότι το «γενέθλιο πολιτισμικό περιβάλλον» ενός μαθητή διαμορφώνει την ιδιαίτερη προσωπική, κοινωνική και καλλιτεχνική του ταυτότητα. Η αποδοχή της θέσης αυτής οδηγεί στη διαπίστωση ότι η μουσική εκπαίδευση καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει μία σοβαρή πρόκληση ενόψει της ολοένα αυξανόμενης ισχύος του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης. Λόγω του φαινομένου αυτού, τα εθνικά κράτη εμφανίζονται σήμερα ολοένα και πιο αλληλένδετα και πολυπολιτισμικά. Η παγκοσμιοποίηση έχει προκαλέσει τη μαζική μεταφορά πληθυσμών, ενώ η χρήση του διαδικτύου έχει καταλύσει τα παραδοσιακά εθνικά σύνορα. Μία από τις συνέπειες της διεργασίας αυτής είναι η παραγωγή υβριδικών πολιτισμικών προϊόντων και συνακόλουθων υβριδικών πολιτισμικών ταυτοτήτων. Μία άλλη συνέπεια εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι μουσικοπαιδαγωγοί βρίσκονται σήμερα αντιμέτωποι με μία ολοένα και πιο έντονη ασάφεια σχετικά με τον προσδιορισμό της έννοιας του «αποτελεσματικού διδακτικού έργου» σε σχέση με τις επαγγελματιές τους προσπάθειες και προθέσεις. Πώς η σχετική με τον πολιτισμό και την παγκοσμιοποίηση πολυπλοκότητα επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο κάνουμε τους μαθητές μας μέτοχους τόσο των ιδιαίτερων μουσικών τους πολιτισμών όσο και των διεργασιών ανάπτυξης των ιδιαίτερων μουσικών τους ταυτοτήτων; Με ποιόν τρόπο μπορούμε να αποσαφηνίσουμε την αποστολή μας στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον; Με γνώμονα την έννοια της κριτικής ερμηνευτικής παιδαγωγικής, η παρουσίαση αυτή επιχειρεί να διερευνήσει δύο μείζονα θέματα: (α) Πώς μπορούν οι μουσικοπαιδαγωγοί να ενισχύσουν την προσπάθεια των μαθητών τους να δομήσουν και να προσεγγίσουν κριτικά την καλλιτεχνική, προσωπική και κοινωνική ταυτότητα τόσο των ίδιων όσο και των άλλων; (β) Πώς μπορούν οι δάσκαλοι να αντιληφθούν την έννοια του «αποτελεσματικού διδακτικού έργου» στο επάγγελμά μας σήμερα;

1η Συνεδρία: Συντονίζει η Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου

19.20-19.40

"Τοπικό", "εθνικό", "παγκόσμιο": τρεις έννοιες κλειδιά για τη διερεύνηση της πολιτισμικής ταυτότητας των νέων

Ζωή Διονυσίου

Η διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας αποδεικνύεται ένα ζήτημα αυξανόμενης σημα-

σίας στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης. Μπορεί η μουσική εκπαίδευση να συμβάλλει στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας των νέων, και αν ναι με ποιο τρόπο; Η έρευνα εστιάζει στα Μουσικά Σχολεία της Ελλάδας και μελετά πώς οι μαθητές διαμορφώνουν την πολιτισμική τους ταυτότητα σε σχέση με τη μουσική εκπαίδευση που τους παρέχεται. Στοιχεία για την εισήγηση αντλούνται από ομαδικές συνεντεύξεις εφήβων μαθητών στα μουσικά σχολεία και επιτόπια παρατήρηση μαθημάτων τους. Επίσης χρησιμοποιούνται επιλεγμένα παραδείγματα από την ελληνική παροιμία του Λονδίνου, εξεταζόμενα από ανθρωπολογική προσέγγιση. Στην εισήγηση προτείνονται τρεις άξονες για τη διερεύνηση του θέματος: το "τοπικό" (local), το "εθνικό" (national) και το "παγκόσμιο" (global). Οι τρεις αυτές έννοιες-κλειδιά εξετάζουν πώς η μουσική εκπαίδευση επηρεάζει τις μουσικές προτιμήσεις, στάσεις και ενασχολήσεις των νέων εντός και εκτός του σχολείου, όπως το τι μουσική μελετούν, τι μουσική ακούν, τι μουσική προτιμούν κ.α. Το "παγκόσμιο" και το "εθνικό" επικρατούν εύκολα, κατευθυνόμενα από το ισχυρό παγκόσμιο μουσικό μάρκετινγκ, αλλά και την εθνική εκπαιδευτική πολιτική κάθε κράτους. Το "τοπικό" αντιπροσωπεύει την πιο γειωμένη σχέση του ανθρώπου με την κοινότητα και τον πολιτισμό της, κάτι που σπανίζει στις μέρες μας. Ο δρόμος για το "τοπικό" συχνά περνά μέσα από το "εθνικό" και το "παγκόσμιο", αλλά ακόμα συχνότερα φαίνεται να είναι προσωπική υπόθεση αναζήτησης της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

19.40-20.00

Η συλλογή και καταγραφή παιδικών τραγουδιών και παιχνιδιών ως μέσο εκπαίδευσης Τσιγγανοπαίδων

Σοφία Αγγελίδου

Ο εκπαιδευτικός της μουσικής όταν έρχεται σε επαφή με του Ρομά μαθητές έχει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα συμπεριφοράς και εκπαίδευσης των ίδιων των μαθητών (αλλά και του κοινωνικού περιβάλλοντός τους) όπως φτώχεια, δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης, δυσκολία γραφής και ανάγνωσης, προβλήματα συμπεριφοράς, ναρκωτικά, έλλειψη γονιών κ.α, που προκύπτουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό που υφίστανται οι Ρομά. Ο κοινωνικός αποκλεισμός -από την εκπαίδευση και όχι μόνον- οφείλεται κυρίως στην φιλοσοφία, τον τρόπο ζωής και στη διαφορετικότητα του πολιτισμού τους, σε σχέση πάντα με τον δικό μας. Την απόρριψη τους από την κοινωνία οι μαθητές Ρομά τη δέχονται με ποικίλους τρόπους, όπως εσωστρέφεια, καχυποψία, αμφισβήτηση και επιθετικότητα. Επιπλέον, η άρνηση των παιδιών για την παγιωμένη μουσική εκπαίδευση που το κυρίαρχο εκπαιδευτικό σύστημα προτείνει και το οποίο είναι τόσο απομακρυσμένο από τα δικά τους ενδιαφέροντα και τη δική τους πολιτιστική κληρονομιά, είναι ένας ακόμη λόγος που εμποδίζει τον εκπαιδευτικό της μουσικής να γίνει αποδεκτός από την ομάδα για να διδάξει, αλλά και να διδαχτεί από αυτήν. Θα παρουσιαστεί μια προσπάθεια συλλογής των παιδικών τραγουδιών και παιχνιδιών των Ρομά μαθητών που επιχειρήθηκε στον Δενδροστάμο Θεσσαλονίκης, ώστε να μελετηθεί ο μουσικός πολιτισμός των παιδιών Ρομά μέσα από τη δική τους έκφραση και δημιουργία. Στην προσπάθειά αυτή συμπαράστατες ήταν οι μικροί μαθητές. Σε λίγο χρονικό διάστημα η συλλογή παιδικών τραγουδιών και παιχνιδιών έγινε τελικά η δίοδος επικοινωνίας ανάμεσά στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές αλλά και μέσο για την καλύτερη κατανόηση του μουσικού πολιτισμού των Ρομά αλλά κυρίως των μουσικών δυνατοτήτων των παιδιών.

Σάββατο 30 Ιουνίου:
2η Συνεδρία

20.00-20.20

**Η αξιολόγηση των παραδοσιακών παιχνιδιών
- ένα εργαλείο στη μουσική πράξη**

Πέτρος Τζανάκης & Αργυρώ Σταυρίδη

Θεωρείται αυτονόητο πλέον στις μέρες μας ότι η μουσική αγωγή επιτυγχάνεται με την ενεργητική και βιωματική συμμετοχή του ίδιου του παιδιού. Το παιχνίδι και μάλιστα το παραδοσιακό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, αποτελεί μια ευχάριστη δραστηριότητα προσφέροντας τα μέγιστα στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού μέσα από τους στόχους του Α.Π.Σ της μουσικής. Η αβίαστη αλλά και καθοριστική επανάληψη που προκύπτει από το αμείωτο ενδιαφέρον των παιδιών για παιχνίδι και η απρόσκοπτη βίωση κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μουσικών στοιχείων, λειτουργιών και δεξιοτήτων, βοηθούν τα παιδιά όχι μόνο να αναδειχθούν και να κατανοήσουν εύκολα έννοιες και κανόνες αλλά και να οδηγηθούν σε δημιουργικές προεκτάσεις και παραλλαγές. Η ωφελιμότητα αυτής της προσέγγισης έχει αναδειχθεί από πειραματική εφαρμογή σε νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία τα δύο τελευταία χρόνια τόσο από δασκάλους μουσικής όσο και από δασκάλους τάξης και νηπιαγωγούς. Τη διδακτική μας πρόταση που υποστηρίζεται με ανάλογο βιβλίο και ακουστικό υλικό, θεωρούμε ότι μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο και ελκυστικό εργαλείο στο μάθημα της μουσικής.

Σάββατο 30 Ιουνίου

2η Συνεδρία: *Συντονίζει η Ντίνα Πακλατζή*

9.00-9.20

**Τα έργα των Καλομοίρη, Βάρβογλη και Κωνσταντινίδη
για νέους πιανίστες: Η διαμόρφωση της "ελληνικής" μουσικής
ταντότητας μέσα από τρεις διαφορετικές
παιδαγωγικές, συνθετικές και αισθητικές προσεγγίσεις**

Αθηνά Φυτίκα

Μολονότι το πιάνο αποτέλεσε ένα από τα δημοφιλέστερα όργανα για τους επίδοξους Έλληνες μουσικούς του 20ου και 21ου αιώνα, η συνεισφορά των Ελλήνων συνθετών σε έργα παιδαγωγικού χαρακτήρα είναι αρκετά περιορισμένη και σε καμμία περίπτωση δεν έχει προσλάβει τη μορφή ολοκληρωμένης και ανεξάρτητης μεθόδου εκμάθησης. Υπάρχει όμως ένας αριθμός μεμονωμένων έργων -όπως του Καλομοίρη, του Βάρβογλη και του Κωνσταντινίδη- που αποτέλεσαν και αποτελούν πολύτιμα παιδαγωγικά εργαλεία για την εισαγωγή των νέων πιανιστών στην "ιδιαίτερη" γραφή της Ελληνικής μουσικής για πιάνο. Η παρουσίαση θα ασχοληθεί κατ'αρχήν με τα στοιχεία εκείνα (ρυθμικά, μελωδικά και μορφικά) χαρακτηρίζοντας τον όποιο βαθμό ελληνικότητας. Κυρίως όμως θα επικεντρωθεί στην ανάδειξη των "ελληνικών" στοιχείων μέσω διαφορετικών αισθητικών και παιδαγωγικών αντιλήψεων που οφείλονται στη διαφορετική τεχντροπία και μουσική παιδεία των ίδιων των συνθετών. Τα γεγονόσ ότι η ελληνική μουσική ταντότητα σε ένα όργανο καθ'όλα δυτικότερο προσδιορίζεται από την ανάδειξη συ-

γκεκριμένων στοιχείων πάνω σε ένα υπόβαθρο γαλλικής ή γερμανικής αισθητικής, θέτει πλήθος ερωτημάτων και αναζητήσεων για τον σύγχρονο Έλληνα παιδαγωγό. Τα σημεία αναφοράς της παρουσίας είναι κατά πόσο τα έργα των συγκεκριμένων συνθετών εισάγουν τον νέο μουσικό στις τεχνικές και αισθητικές απαιτήσεις του Ελληνικού ρεπερτορίου για πιάνο, όπως και το κατά πόσο η χρήση των συγκεκριμένων έργων καθορίζει την αντίληψη "ελληνικότητας" στους νέους πιανίστες, σε μια εποχή όπου τα "παραδοσιακά" ελληνικά ακούσματα για τα παιδιά που μεγαλώνουν σε αστικά περιβάλλοντα είναι εξαιρετικά περιορισμένα ή και αλλοιωμένα.

9.20-9.40

Τα "44 παιδικά κομμάτια" του Γιάννη Κωνσταντινίδη ως μοντέλο για μια εκπαιδευτική συνθετική προσέγγιση του ύφους της Ελληνικής Εθνικής Σχολής

Κώστας Τσούγκρας

Ο Γιάννης Κωνσταντινίδης είναι ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Ελληνικής Εθνικής Σχολής και ίσως ο μοναδικός ο οποίος διατήρησε αναλλοίωτες στα έργα του τις ελληνικές παραδοσιακές μελωδίες. Η παρούσα εργασία προτείνει μια εκπαιδευτική συνθετική προσέγγιση του ύφους του μέσα από τη μελέτη των "44 παιδικών κομματιών για πιάνο πάνω σε Ελληνικούς παραδοσιακούς σκοπούς". Αρχικά παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά αρμονικά και ρυθμικά στοιχεία της τεχνικής του μέσα από επιλεγμένα αποσπάσματα του έργου και κατόπιν επιχειρείται η εφαρμογή του διαμορφωμένου στυλιστικού μοντέλου στη σύνθεση ενός μικρού κομματιού για πιάνο βασισμένο σε μια ελληνική παραδοσιακή μελωδία. Η προτεινόμενη δημιουργική προσέγγιση μπορεί να είναι χρήσιμη τόσο σε μαθητές σύνθεσης όσο και σε μουσικολόγους-ερευνητές της Ελληνικής Εθνικής Σχολής.

9.40-10.00

Οικείο πολιτισμικό πλαίσιο και δημιουργική έκφραση στο πιάνο: Μία εναλλακτική διδακτική προσέγγιση

Πέτρος Βούβαρης

Όλες οι σήμερα διαθέσιμες μέθοδοι διδασκαλίας πιάνου για αρχάριους εμπεριέχουν άμεσες ή έμμεσες αναφορές σε μουσικές και εξωμουσικές παραδόσεις και πρακτικές που ορίζουν ένα οικείο για το μαθητή πολιτισμικό πλαίσιο. Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η διερεύνηση του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει το οικείο αυτό πολιτισμικό πλαίσιο στη σύγχρονη διδακτική πρακτική του πιάνου. Εξετάζονται αρχικώς θέματα που αφορούν στην παροχή κινήτρου και στην ενίσχυση του ενδιαφέροντος του μαθητή. Μέσα από ένα case study, στοιχειοθετείται στη συνέχεια μία εναλλακτική διδακτική προσέγγιση θεμελιωδών μουσικών εννοιών και δομών για αρχάριους μαθητές πιάνου μικρής ηλικίας. Η προσέγγιση αυτή συσχετίζει το πολιτισμικό οικείο διδακτικό πλαίσιο με την προαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας στη βάση της θεώρησης της διαδικασίας αυτής ως διεργασία αναδιοργάνωσης πρότερης γνώσης που συνεκτιμά τη δημιουργική έκφραση του μαθητή ως την πλέον αυθεντική έκφραση της ιδιαίτερης πολιτισμικής του ταυτότητας.

10.10-11.00

Στρογγυλή Τράπεζα

Παραδοσιακή Μουσική και Μουσική Εκπαίδευση

Συμμετέχουν: Πολύβιος Ανδρούτσος, Μάρκος Δραγούμης, Δημήτρης Θέμελης, Γιώργος Μελάσης, Λελούδα Στάμου. Εισηγείται και συντονίζει ο Πολύβιος Ανδρούτσος

Η στρογγυλή τράπεζα με τίτλο *Παραδοσιακή Μουσική και Μουσική Εκπαίδευση* θα κινηθεί στον θεματικό άξονα "Η εθνική παράδοση στη μουσική παιδεία: Απόψεις, έρευνα, διδακτικές εφαρμογές". Ο στόχος της συζήτησης είναι η διερεύνηση των στάσεων και απόψεων σχετικά με το θέμα της Ελληνικής παραδοσιακής μουσικής, της σπουδαιότητάς της ως στοιχείο πολιτισμικής παιδείας και της θέσης της στη μουσική εκπαίδευση. Μεταξύ άλλων θα διατυπωθούν απόψεις και θα διερευνηθούν προβληματισμοί σχετικά με: (α) το πώς οριοθετούμε την έννοια παραδοσιακή μουσική και την σημερινή κατάσταση της παραδοσιακής μουσικής σε σχέση και με τη μουσική εκπαίδευση, (β) την ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει η διδασκαλία της παραδοσιακής μουσικής, αν ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη σημειογραφία στην οποία πρέπει να γράφεται, (γ) το πρόβλημα της αυθεντικότητας κατά τη μεταφορά της παραδοσιακής μουσικής στην τάξη, (δ) είναι απαραίτητη η συνειδητοποίηση των ιδιαίτερων συνθηκών μέσα στις οποίες λειτουργεί, βιώνεται και ανανεώνεται η παραδοσιακή μουσική με ενδεχόμενες επιπτώσεις στην αυθεντικότητά της; (ε) το πώς μπορεί να διοχετευθεί η παραδοσιακή μουσική, και ιδιαίτερα το δημοτικό τραγούδι, αποτελεσματικά στο μάθημα της μουσικής. Μπορεί ενδεχομένως η τεχνολογία και με ποιους τρόπους να βοηθήσει σχετικά; (στ) το πώς και αν μπορεί η εκπαίδευση να αποτελεί μέσο διατήρησης και διάδοσης της μουσικής μας παράδοσης σε μια εποχή που είναι μεγάλη η ανάγκη για διατήρηση της πολιτισμικής μας ταυτότητας, (ζ) εάν ο τρόπος με τον οποίο βιώνουμε την παραδοσιακή μας μουσική εκφράζει την Ελληνική πολιτισμική μας ταυτότητα και κατά πόσο αυτό μπορεί να αποτελεί μέρος της εκπαίδευσης, (η) είναι δυνατόν στο υπάρχον σχολικό σύστημα των γενικών σχολείων και με το συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα μουσικής να βιώνεται η παραδοσιακή μας μουσική συμμετοχικά (με συμμετοχή σε αντίστοιχη μουσική πράξη); Μήπως κάτι τέτοιο είναι εφικτό στα Μουσικά Σχολεία μόνο και υπό ποιές προϋποθέσεις;

Κεντρική Ομιλία:

Συντονίζει η Μαίη Κοκκίδου

11.40-12.25

Jere T. Humphreys (Η.Π.Α.)

Επαγγελματική ταυτότητα και μουσικοπαιδαγωγικός χώρος

Ο όρος «ταυτότητα» ορίζεται εντός του παρόντος πλαισίου όχι ως η ψυχολογική δομική έννοια του «εαυτού», αλλά ως η κοινωνιολογική δομική έννοια του «ο,τιδήποτε εκφράζει το άτομο». Ο όρος «ομάδα» αφορά στο σύνολο των ατόμων που έχουν «κοινωνικοποιηθεί» εντός μίας σχετικά συνεκτικής ολότητας. Η κοινωνιολογικής ερμηνείας «ταυτότητα» όπως ορίζεται στην παρούσα πραγματεία προκύπτει μέσα από τη διάδραση του ψυχολογικού «εαυτού» με την κοινωνικά δομημένη «ομάδα». Η παρούσα πραγματεία διερευνά τις απαρχές και τους τρόπους εξέλιξης της κοινωνικής «ομάδας» των μουσικοπαιδαγωγών, η οποία έχει επηρεάσει με τη σειρά της τη μορφοποίηση της ατομικής ταυτότητας των μουσικοπαιδαγωγών. Η εντός του σχολικού πλαισίου σύγχρονη

μουσική εκπαίδευση στη Δύση ξεκίνησε με την ανάδυση της καθολικά προσβάσιμης σχολικής εκπαίδευσης κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Διευρύνθηκε στη συνέχεια καταλαμβάνοντας βαθμίδων τη σημερινή της έκταση και μορφή μετά τη βιομηχανική επανάσταση και τη σταδιακή άνοδο του εκπαιδευτικού κινήματος κατά τον πρώιμο 20ο αιώνα. Η κρατικά αρωγούμενη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αναπτύχθηκε με σκοπό την υποστήριξη των υπό διεύθυνση σχολικών ιδρυμάτων. Μέσα από τα προγράμματα αυτά επιμόρφωσης, επήλθε η ισχυρή θεσμική κοινωνικοποίηση των μουσικοπαιδαγωγών υπό μορφήν «ομάδας». Στα πλαίσια της ταύτισης του ρόλου της ομάδας αυτής με τα δημόσια σχολικά ιδρύματα, ο σχετικός επαγγελματικός τομέας διεκδίκησε μία πιο ασφαλή, προσοδοφόρα και αναγνωρισμένη θέση, υποβοηθούμενος στις Η.Π.Α. μέσω συνάφειας με οργανωμένους αθλητικούς και επαγγελματικούς φορείς. Οι ατομικές επαγγελματικές ταυτότητες των μουσικοπαιδαγωγών συνεχίζουν μέχρι τις μέρες μας να υφίστανται ως το αμάλγαμα των επιμέρους ταυτοτήτων τους ως μουσικοί και ως δάσκαλοι. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η σύγκλιση των επαγγελματικών και κοινωνιολογικών παραμέτρων της ταυτότητας των μουσικοπαιδαγωγών ως ξεχωριστά άτομα είναι το αποτέλεσμα μίας διεργασίας συγκερασμού των προσωπικών και κοινωνικών τους ταυτοτήτων.

3η Συνεδρία: Συντονίζει ο Νίκος Θεοδωρίδης

17.00-17.20

Πολυπολιτισμική/Διαπολιτισμική Μουσική Εκπαίδευση: Γενική θεώρηση, Τάσεις και Προοπτικές

Μαίη Κοκκίδου

Σήμερα, η αυξανόμενη επαφή ανάμεσα στις κουλτούρες (μεγάλο μεταναστευτικό κύμα, Διαδίκτυο, Δορυφορική Τηλεόραση κ.ά.) και η πολιτισμική διάχυση είναι μία πραγματικότητα. Οι οπτιμιστές οραματίζονται μία παγκόσμια, ελεύθερη, δημοκρατική και ανεκτική κοινωνία που θα βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, στην κατανόηση των αξιών του "άλλου" και στην άρση των πολιτισμικών συνόρων ενώ οι πιο απαισιόδοξοι φοβούνται μία ομογενοποιημένη παγκόσμια καταναλωτική κοινωνία στην οποία θα κυριαρχεί το φαινόμενο της καταπάτησης της εθνικής ταυτότητας και κουλτούρας. Ο πολιτισμικός πλουραλισμός των σύγχρονων κοινωνιών είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των μειονοτικών κουλτουρών με την κυρίαρχη κουλτούρα. Στη διαδικασία της πολιτισμικής ενοποίησης, όπως προωθείται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η εκπαίδευση μπορεί να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο και να βοηθήσει τους νέους να βρουν καινούριους δρόμους επαφής. Ειδικότερα, το πεδίο της σχολικής μουσικής εκπαίδευσης έχει όλες τις προϋποθέσεις για την προαγωγή της πολυπολιτισμικότητας. Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης παρατίθενται και αποσαφηνίζονται οι όροι που σχετίζονται με την πολυπολιτισμική/διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση, παρουσιάζονται και σχολιάζονται κριτικά οι επικρατέστερες τάσεις αναφορικά με την πολυπολιτισμικότητα στη σχολική μουσική εκπαίδευση, τίθενται οι αρχές και οι περιορισμοί (π.χ. σημασία πολιτισμικού υπόβαθρου, ζήτημα αυθεντικότητας) και προσδιορίζονται οι παράμετροι που συνηγορούν στην αναγκαιότητα της εμπλοκής της πολυπολιτισμικής διάστασης στο μάθημα της μουσικής.

17.20-17.40

Μουσικές Ταυτότητες και Εκπαίδευση

Αντωνία Φοράρη

Στο χώρο της μουσικής εκπαίδευσης, το ζήτημα της κατασκευής των μουσικών ταυτοτήτων προσελκύει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον των ερευνητών, κυρίως εξαιτίας των ραγδαίων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών αλλαγών που συνέβησαν τις τελευταίες δεκαετίες στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Κυρίως το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης κατέστησε τους περισσότερους μουσικούς πολιτισμούς ετερογενείς στη σύνθεσή τους. Αυτή η συνθήκη είναι άλλωστε που μας οδηγεί στο να διερωτηθούμε κατά πόσο είμαστε μουσικά υβρίδια. Με άλλα λόγια: η μουσική μας ταυτότητα είναι μια σύνθεση ποικίλων μουσικών πολιτισμών, και αυτό, σε μεγάλο βαθμό, είναι αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης. Έτσι, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η μουσική εκπαίδευση σήμερα καλείται να αναθεωρήσει τις αρχές και τις πρακτικές της, ώστε να ανταποκρίνεται στην πολυπολιτισμική κοινωνία των μουσικών υβριδίων και της διαφορετικότητας των μουσικών πολιτισμών. Τα ερωτήματα που γεννούνται είναι καιρία: ποιον από όλους τους μουσικούς πολιτισμούς θα πρέπει να προάγει το αναλυτικό πρόγραμμα της μουσικής; Ποιο μουσικό πολιτισμό φέρνουν οι μαθητές στην τάξη και ποια η σχέση του με τον μουσικό πολιτισμό του δασκάλου και του αναλυτικού προγράμματος της μουσικής; Ποιος είναι ο ρόλος του δασκάλου της μουσικής σε αυτή την σύγκρουση μουσικών ταυτοτήτων και πολιτισμών; Υπάρχει, τελικά, μια "παγκοσμιοποιημένη" μουσική ταυτότητα; Αυτά είναι κάποια από τα ερωτήματα στα οποία θα επιχειρήσει να απαντήσει η παρούσα εργασία, όχι όμως με ένα απόλυτο τρόπο. Στόχος είναι ο καθένας μας να αναστοχαστεί τις "θεωρίες της πρακτικής" του μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα. Τέλος, η εργασία εισηγείται την αμφισβήτηση της εδραιωμένης μουσικής ιδεολογίας, η οποία αναπαράγει συγκεκριμένες μουσικές αξίες και πρακτικές στα σχολεία, νομιμοποιώντας ως ανώτερο ένα μόνο μουσικό πολιτισμό, αυτόν της δυτικής έντεχνης μουσικής.

4η Συνεδρία: Συντονίζει ο Πέτρος Βούβαρης

18.10-18.30

Η Συνεισφορά της Διαπολιτισμικής Ανταλλαγής στη Μουσική Εκπαίδευση και στη Διαπολιτισμική Κατανόηση

Akemi Sakamoto & Shiyo Sakamoto (Ιαπωνία)

Η εισήγηση παρουσιάζει δύο προγράμματα διαπολιτισμικής ανταλλαγής ανάμεσα σε μαθητές γυμνασίου της Χαβάης και της Ιαπωνίας. Το πρώτο πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Οκτώβριος 2005-Φεβρουάριος 2006 και το δεύτερο την περίοδο Νοέμβριος 2006-Μάιος 2007. Η διαπολιτισμική ανταλλαγή έγινε στο σχολείο της Ιαπωνίας στα πλαίσια της εκμάθησης παραδοσιακών ιαπωνικών μουσικών οργάνων και στο σχολείο της Χαβάης στα πλαίσια εκμάθησης της ιαπωνικής γλώσσας. Οι μαθητές αντάλλαξαν ιδέες και πληροφορίες μέσω διαδικτύου χρησιμοποιώντας ηλεκτρονική αλληλογραφία, bulletin board system, τηλε-συνεδριάσεις και κοινές ιστοσελίδες, ενώ εργαζόντουσαν ομαδικά στη σύνθεση παραδοσιακής ιαπωνικής μουσικής. Έγινε ανάλυση των κειμένων και της μουσικής των μαθητών ώστε να βρεθούν οι παράγοντες οι οποίοι διευκολύνουν την ανάπτυξη στη μουσική και τη διαπολιτισμική κατανόηση. Τα αποτελέσματα

της ανάλυσης του πρώτου προγράμματος είναι τα παρακάτω: (1) Η διαπολιτισμική ανταλλαγή συνέβαλε στη μουσική ανάπτυξη μέσω της ανάγκης για εξερεύνηση περισσότερων δυνατοτήτων στη μουσική σύνθεση, κάτι το οποίο ενδυνάμωσε την κατανόηση της παραδοσιακής ιαπωνικής μουσικής. (2) Η ανταλλαγή ιδεών και πληροφοριών από μαθητές διαφορετικών μουσικών πολιτισμών έκανε τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν τα κοινά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δικού τους πολιτισμού και της δικιάς τους μουσικής. Το δεύτερο πρόγραμμα, το οποίο είναι σε εξέλιξη, στοχεύει στην επιπλέον αύξηση της ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των μαθητών πάνω στις πολιτισμικές διαφορές σε σχέση με τη μουσική και επικεντρώνεται στη μουσική των τελετών αποφοίτησης, ένα γεγονός ιδιαίτερα οικείο για τους μαθητές. Στο συνέδριο θα συζητηθούν επιπλέον οι διαφορές και οι ομοιότητες των δύο προγραμμάτων.

18.30-18.50

Ταξίδι στο κέντρο της γης

Άλν Κότσιρα

Πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που στηρίζεται στη διασκευή που έγινε από τον καλλιτέχνη της rock μουσικής Rick Wakeman πάνω στο λογοτεχνικό έργο "Ταξίδι στο κέντρο της γης" του Ιουλίου Βερν. Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα εξετάζει την rock μουσική ως είδος, τον καλλιτέχνη Rick Wakeman και τη σύζευξη μεταξύ rock και κλασικής μουσικής που αυτός πέτυχε, το λογοτεχνικό έργο του Ιουλίου Βερν και την εικονογράφηση του, τη δραματοποίηση αυτού του σύνθετου καλλιτεχνικού έργου από μαθητές και μαθήτριες δημοτικού σχολείου.

18.50-19.10

Hullabaloo: Η Παιδαγωγική του Ήχου

Kadna Pinheiro Cordeiro (Βραζιλία)

Περιγράφεται η χρήση και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας μεθόδου μουσικής εκπαίδευσης η οποία ονομάζεται "Hullabaloo", ως ένα κοινωνικό πρόγραμμα με τη συμμετοχή 40 παιδιών και εφήβων από ένα ψαράδικο χωριό της πόλης Natal στην βορειοανατολική περιοχή της Βραζιλίας. Ως πρόταση μουσικής εκπαίδευσης, το "Hullabaloo" βλέπει την παιδαγωγική του ήχου ως μια διαδικασία εκμάθησης η οποία χρησιμοποιεί τη μουσική ως όχημα για να: εκπαιδεύσει την ακοή, να εμπλουτίσει με γνώσεις για διαφορετικούς μουσικούς πολιτισμούς και να εμφυσήσει το σεβασμό στην πολιτισμική διαφορετικότητα με μια δυνατότητα αφύπνισης των προσωπικών στοιχείων και ενδιαφερόντων. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν αρχικά πρακτικής φύσεως στην οποία χρησιμοποιήθηκε ο συνδυασμός συμβατικών μουσικών οργάνων (φλογέρα, κιθάρα) και μη (μουσικά όργανα από άχρηστα υλικά) στην προσέγγιση της μουσικής γνώσης. Κατά τη διάρκεια των 18μηνων μαθημάτων πειραματιστήκαμε με διάφορα υλικά, ήχους και ρυθμούς και φτιάξαμε μια ορχήστρα με φλογέρες και κρουστά όργανα η οποία ονομάστηκε Sons da Vila (Ήχοι του Χωριού). Τα αποτελέσματα των τριών συνθηκών της δημιουργικότητας, πειραματισμού και αυτοσχεδιασμού ήταν: (1) κατασκευάστηκαν φλογέρες από πλαστικούς σωλήνες και κρουστά όργανα από τοπικά υλικά όπως εξωτερικό περιβλήμα καρύδας, σπόρους και άχρηστο υλικό (πλαστικά κουτιά και μπουκάλια, τενεκεδένια κουτάκια), (2) έγινε εκμάθηση μουσικής σημειογραφίας και (3) πραγματοποιήθη-

και εργαστήρια με παραδοσιακούς μουσικούς της περιοχής. Μερικοί από τους νεαρούς μουσικούς της Ορχήστρας "Sons da Vila" έγιναν βοηθοί στο πρόγραμμα και προσκλήθηκαν να παίξουν σε διάφορα μέρη της πόλης, γεγονός που συντέλεσε στην ανάπτυξη του αυτοσεβασμού και της αυτοπεποίθησής τους και, πάνω από όλα, τους επέτρεψε να υλοποιήσουν τους στόχους της αγωγής του πολίτη.

19.10-19.30

Πολιτιστικές Συνδέσεις και Μουσική Αλλαγή

Sezen Özke (Τουρκία)

Ο όρος "πολιτισμός" μπορεί να περιγράψει τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματα μιας κοινωνίας. Η μουσική είναι ένα πολιτισμικό φαινόμενο και έχει αναδειχτεί ως ένα σημαντικό σύμβολο των ανθρώπων και των πολιτισμών ανά τους αιώνες. Όποια κι αν είναι η προέλευση της μουσικής, η μουσική είναι μια ανθρώπινη συμπεριφορά που λαμβάνει χώρα σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον, και τα μουσικά συστήματα αλλάζουν σύμφωνα με τις ανάγκες του κοινωνικού περιβάλλοντος ώστε η μουσική να μπορεί να επιζήσει. Αν θέλουμε να προσδιορίσουμε τί είναι αυτό που καθορίζει τη φύση της μουσικής, πρέπει πρώτα να ασχοληθούμε με το γενικό χαρακτήρα του πολιτισμού προέλευσης αυτής, και συγκεκριμένα με τα είδη των ανθρώπινων σχέσεων μέσα στην κοινωνία και τον τρόπο που η κοινωνία σχετίζεται με άλλες κοινωνίες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η αλλαγή στη μουσική είναι μέρος της αλλαγής του πολιτισμού. Οι κοινωνικοί και ιδεολογικοί παράγοντες είναι σημαντικοί σε μία κοινωνία για τον καθορισμό της ισορροπίας μεταξύ αλλαγής και συνέχειας, σίγουρα η παρακίνηση για την αλλαγή στη μουσική είναι η επαφή ανάμεσα στις διαφορετικές κοινωνίες. Οι αλλαγές στις κοινωνικές συνθήκες λόγω επαφής με άλλους πολιτισμούς επιφέρουν έμμεσες αλλαγές και στη μουσική. Και η μέθοδος της μετάδοσης είναι ένας από τους παράγοντες που ορίζουν την ιστορική πορεία ενός μουσικού πολιτισμού. Η μελέτη της μουσικής σε σχέση με τις διαδικασίες άλλων κοινωνικοπολιτισμικών συστημάτων βοηθάει στο να δει κανείς πώς οι μουσικές πρακτικές του δικού του πολιτισμού επηρεάζονται από κοινωνικο-πολιτισμικούς παράγοντες τους οποίους συχνά δεν αναγνωρίζουμε. Η παρούσα εισήγηση εν συντομία σχολιάζει τη λειτουργία και δομή μουσικών συστημάτων διαφορετικών πολιτισμών όπως και την έννοια της μουσικής αλλαγής και μετάδοσης υπό το πρίσμα του πολιτισμικού φαινομένου.

19.50-20.40

Συμπόσιο

Μελλοντικοί και εν ενεργεία εκπαιδευτικοί: η προετοιμασία, οι πεποιθήσεις και οι ανάγκες τους ως προς τη διδασκαλία της μουσικής

Συμμετέχουν: Κωνσταντίνα Δογάνη, Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου, Σμαράγδα Χρυσοστόμου. Εισηγείται και συντονίζει η Σμαράγδα Χρυσοστόμου.

Η μουσική εκπαίδευση στη χώρα μας βρίσκεται σε ζύμωση τα τελευταία χρόνια, με έντονη εκδοτική και συνεδριακή δραστηριότητα, αλλά και συζητήσεις για την ουσιαστικότερη χρήση της στο σχολείο. Για την κατανόηση των αναγκών της μουσικής εκπαί-

δευσης στον ελληνικό χώρο, είναι απαραίτητο να σκύψουμε στο εκπαιδευτικό δυναμικό που είναι υπεύθυνο για την εκπαίδευση αυτή. Η μουσική εκπαίδευση στα σχολεία πραγματοποιείται μέσω των εκπαιδευτικών γενικής κατεύθυνσης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης νηπιαγωγών και δασκάλων, και των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή των καθηγητών μουσικής. Με στόχο την κατανόηση της προετοιμασίας, των πεποιθήσεων και των αναγκών μελλοντικών και εν ενεργεία εκπαιδευτικών ως προς τη διδασκαλία της μουσικής είναι δυνατή η καλύτερη στήριξη του παιδαγωγικού και καλλιτεχνικού τους έργου. Απώτερος στόχος είναι να κατανοηθούν οι παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν τη μουσική εκπαίδευση στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο προκειμένου η μουσική εκπαίδευση να έχει έναν ουσιαστικό ρόλο στην αγωγή και αισθητική καλλιέργεια των παιδιών, ιδιαίτερα στην σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία των πολυμέσων και της πληροφορίας. Η συγκεκριμένη πρόταση για στρογγυλή τράπεζα επιχειρεί να διερευνήσει τα προβλήματα και τις ανάγκες της μουσικής εκπαίδευσης στη χώρα μας στρέφοντας το ενδιαφέρον στον ίδιο τον εκπαιδευτικό σε όλες τις βαθμίδες της σχολικής μουσικής εκπαίδευσης.

Κυριακή 1 Ιουλίου

5η Συνεδρία: *Συντονίζει η Σοφία Αγγελίδου*

9.00-9.20

Το μάθημα της μουσικής στα άτομα με ειδικές ανάγκες: μια πιλοτική έρευνα των απόψεων των εκπαιδευτικών μουσικής στην Ελλάδα

Λευκοθέα Καρτασίδου & Γιώργος Τσίρης

Η μουσική ως γνωστόκο αντικείμενο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του αναλυτικού προγράμματος στη γενική αγωγή, καθώς και στην ειδική αγωγή. Μόλις όμως τα τελευταία χρόνια τοποθετούνται καθηγητές μουσικής σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής. Ωστόσο η ελλιπής κατάρτισή τους σε θέματα ειδικής αγωγής, καθώς και η δευτερεύουσα σημασία, που συνήθως δίνεται στο μάθημα της μουσικής στα παιδιά/άτομα με ειδικές ανάγκες, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη συστηματική διδασκαλία και τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό του μαθήματος της μουσικής. Η μουσική ως κομμάτι της αισθητικής αγωγής συμβάλλει τόσο στην ενίσχυση της απόλαυσης, της χαράς και της διασκέδασης όσο και των μουσικών και μη μουσικών ικανοτήτων. Η παρούσα εργασία θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα μίας πιλοτικής έρευνας σχετικά με τις απόψεις των καθηγητών μουσικής για το μάθημα της μουσικής στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω ερωτηματολογίου, που συντάχθηκε με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, και συμπλήρωσαν καθηγητές μουσικής που έχουν εργαστεί στο χώρο της ειδικής αγωγής και πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν στοιχεία σχετικά με τις δεξιότητες των καθηγητών μουσικής και τη δομή του μαθήματος της μουσικής. Ο εντοπισμός τυχόν αδυναμιών ή/και προβληματισμών με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η ελληνική πολιτεία και τις οποίες καλείται να λύσει και η συζήτηση των αποτελεσμάτων ευελπιστούμε να αναδείξει την πολιτισμική ταυτότητα του μαθήματος της μουσικής στην ειδική αγωγή. Περαιτέρω έρευνα σε αντίστοιχα θέματα που

θα αναδείξουν την πολιτισμική ταυτότητα της μουσικής εκπαίδευσης των ΑμΕΑ θα πρέπει να απασχολήσουν μελλοντικά την ελληνική επιστημονική κοινότητα.

9.20-9.40

Εκπαίδευση εκπαιδευτικών μουσικής σε θέματα ειδικής αγωγής: προβληματική και αναζητήσεις στην ελληνική πραγματικότητα

Λευκοθέα Καρτασιδου & Κωνσταντίνος Σταϊκόπουλος

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ένα μεγάλο άνοιγμα στο χώρο της ειδικής αγωγής όσον αφορά στην ένταξη νέων ειδικοτήτων στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής. Μια από αυτές τις ειδικότητες είναι και η/ο καθηγητής/-τρια μουσικής. Η μουσική έχει ενταχθεί πλήρως στο ωρολόγιο πρόγραμμα της γενικής αγωγής όπου όμως συχνά υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών με ειδικές ανάγκες που φοιτούν στα τμήματα ένταξης μέσα στο γενικό σχολείο, παρακολουθώντας συγχρόνως τα μαθήματα γενικής παιδείας, όπως είναι η μουσική. Παρά το γεγονός ότι η τοποθέτηση καθηγητών μουσικής σε ΣΜΕΑ είναι μια πραγματικότητα υπάρχουν αρκετά "κενά" όσον αφορά στην κατάρτισή τους σε θέματα ειδικής αγωγής. Αυτό το ζήτημα δεν έχουν επιλύσει επίσημα ακόμα ούτε η πολιτεία ούτε τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα απ' όπου αποφοιτούν οι καθηγητές μουσικής είτε σε επίπεδο προπτυχιακών είτε σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών. Η παρούσα εργασία θέτει μια προβληματική προς συζήτηση διερευνώντας τα προγράμματα σπουδών των ΑΕΙ της Ελλάδας και τα συγκρίνει με τα προγράμματα σπουδών διαφόρων πανεπιστημίων του εξωτερικού (Γερμανία, Αγγλία, ΗΠΑ, Σουηδία). Απώτερος σκοπός προκειμένου να γίνουν προτάσεις δεν είναι η αντιγραφή προγραμμάτων σπουδών του εξωτερικού αλλά η προσαρμογή ή/και συνδυασμός κάποιων από αυτών. Φυσικά σε καμία περίπτωση δεν πρέπει κανείς να ξεχνά και την ελληνική πραγματικότητα και ταυτότητα του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης όπως διαμορφώνεται από την ελληνική κουλτούρα. Η παρούσα εργασία δεν θέλει να επιλύσει καμιά κατάσταση αλλά να προβληματίσει και να θέσει υπό συζήτηση σε μια πρώτη φάση ένα φλέγον ζήτημα που αφορά την πολιτισμική ταυτότητα της εκπαίδευσης καθηγητών μουσικής που πρόκειται να εργαστούν στην ειδική αγωγή.

9.40-10.00

Η μουσικοθεραπεία στις σκανδιναβικές χώρες: θεωρητικές και πρακτικές αναζητήσεις

Γιώργος Τσίρης

Στα πλαίσια πολιτισμικών αναζητήσεων σχετικά με την εξέλιξη της μουσικοθεραπείας στο διεθνή επιστημονικό χώρο, οι Σκανδιναβικές χώρες κατέχουν εξέχουσα θέση. Πιο συγκεκριμένα, η ανάπτυξη της μουσικοθεραπείας σε αυτές τις χώρες έχει παρουσιάσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις τελευταίες δεκαετίες. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται από τη δυναμική παρουσία τους στο χώρο, η οποία συμπεριλαμβάνει εκδόσεις επιστημονικών περιοδικών, διεξαγωγή πρωτοποριακών ερευνών και διεθνών μουσικοθεραπευτικών συνεδρίων, καθώς και το υψηλό επίπεδο σπουδών που προσφέρουν. Μέσα από την προσωπική εμπειρία του ερευνητή, θα παρουσιαστούν βασικά στοιχεία της Functionally-oriented Music Therapy (FMT) -μια μουσικοθεραπευτική μέθοδος δημιουργός της οποίας είναι ο Σουηδός Lasse Hjelm. Θα αναφερθούν επίσης συνοπτικά διάφορες σύγχρονες

θεωρητικές και πρακτικές αναζητήσεις προερχόμενες από τη Νορβηγία, τη Φιλανδία και τη Δανία, όπως η έννοια της Community Music Therapy. Τέλος, θα γίνει παρουσίαση διαφόρων πρωτοποριακών μουσικών οργάνων Σκανδιναβών κατασκευαστών χρήσιμα για μουσική εκπαίδευση ή/και θεραπεία ατόμων με ή χωρίς ειδικές ανάγκες. Όλα τα παραπάνω προσφέρουν ποικίλα ερεθίσματα και ιδέες για ανάλογες πρακτικές εφαρμογές στην Ελλάδα, ενώ προβληματισμοί και προτάσεις είναι ευπρόσδεκτες.

10.00-10.20

Λόγοι για τους οποίους οι νέοι ακούνε μουσική

Ιωάννης Μακρής & Δήμητρα Μακρή

Στην παρούσα έρευνα μελετάται για ποιους λόγους οι νέοι και οι νέες στην Ελλάδα ακούνε μουσική. Ένα ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 120 νεαρά άτομα. Οι συμμετέχοντες σημείωναν σε ποιο βαθμό 11 πιθανοί λόγοι για να ακούσει κανείς μουσική τους εξέφραζαν. Το ερωτηματολόγιο και όλη γενικότερα η έρευνα στηρίχθηκε σε προηγούμενη έρευνα των Tarrant, North & Hargreaves (2000). Η ANOVA ανάλυση μας δίνει ορισμένους παράγοντες, όπως η αυτο-ενεργοποίηση, η συναισθηματική πληρότητα και η πλήρωση κοινωνικών αναγκών.

6η Συνεδρία: Συντονίζει η Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου

10.30-10.50

Ενίσχυση και Προστασία των Μουσικών Ταυτοτήτων

Marissa Silverman (Η.Π.Α.)

Η παγκοσμιοποίηση είναι εγγενώς παράδοξη. Βασικά, αυτό το φαινόμενο χαρακτηρίζεται από υπέρ-εθνικές ροές κεφαλαίου, επικοινωνιών, και πολιτισμού, και έχει την τάση να ενοποιήσει και να διευρύνει πολλές πτυχές των θεωρήσεων και των ταυτοτήτων των λαών (π.χ. των προσωπικών, των δημιουργικών και των μουσικών). Εντούτοις, αυτές οι ίδιες δυνάμεις που σκοπεύουν στην ενοποίηση και στη διεύρυνση μπορούν επίσης να συντρίψουν, να διαγράψουν, και να απαλείψουν τις τοπικές και προσωπικές ταυτότητες. Οι "περιθωριακές ομάδες" συχνά επηρεάζονται από τέτοιου είδους απειλές και οδηγούνται στον αναπροσδιορισμό τους, αρνητικά ή θετικά, για να επιβεβαιώσουν την ανεξαρτησία τους -μέσω όλων των μορφών δημιουργικότητας (π.χ., γλώσσα, τελετουργικό, ντύσιμο, και, φυσικά, μουσική). Ο στόχος μου είναι να βοηθήσω τους μαθητές μου να αντισταθούν και να αντικαταστήσουν την αρνητική τους διάθεση με θετική προσωπική και πολιτισμική ενέργεια. Πιστεύω ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί διότι, όπως υφίσταται λειτουργικά ο τρόπος με τον οποίο οι σπουδαστές προστατεύουν και διαφυλάσσουν τις "αποκτηθείσες" πολιτισμικές τους ταυτότητες, έτσι μπορούν να αποκτήσουν τις διαθέσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη διεύρυνση και τη διαβίωση μεταξύ των διαφορετικών ατομικών-και-μουσικών ταυτοτήτων. Στόχος της παρουσιάσής μου είναι να εξηγήσω και να σχολιάσω τις στρατηγικές που ανέπτυξα για να ανταποκριθώ σε αυτές τις προκλήσεις ως καθηγήτρια μουσικής σε ένα σχολείο της Νέας Υόρκης. Κύριο θέμα της εισήγησής μου είναι ότι μέσα στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι κινούνται και προσεγγίζουν τις διαφορετικές μουσικές ταυτότητες βρίσκονται τα εργαλεία που χρειάζονται για να προστατέψουν και να ξαναβρουν τις δικές τους προσωπικές μουσικές ταυτότητες.

10.50-11.10

Partnerships: Addressing Issues of Cultural Identity in the Canadian Music Classroom - A Performance Approach

Theodora Stathopoulos (Καναδάς)

Η Καναδική κοινωνία έχει χαρακτηριστεί ως ένα δαιδαλώδες σύνθεμα κάθε εθνικότητας από όλο τον κόσμο. Σε μία τυπική μουσική τάξη στον Καναδά, ο δάσκαλος της μουσικής έρχεται αντιμέτωπος με ποικίλα πολιτισμικά υπόβαθρα και πρέπει να επικοινωνήσει με μία γενιά μαθητών η οποία είναι ήδη επηρεασμένη από τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης. Η μουσική μπορεί να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην αναζήτηση της πολιτισμικής ταυτότητας των Καναδών μαθητών, οδηγώντας τους στην αυτογνωσία και στην προσωπική ανάπτυξη και καθιστώντας τους, με αυτόν τον τρόπο, ικανούς να διευρύνουν το πεδίο των εμπειριών τους πέρα από τα όρια της εθνικής τους κοινότητας. Σε αυτό το άρθρο επισημαίνονται τα υπαρκτά προβλήματα που δημιουργούνται από την προσέγγιση που υιοθετούν κάποιοι εκπαιδευτικοί μουσικής της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι λειτουργούν και διδάσκουν εκτός του πλαισίου της εθνικής κοινότητας. Σε κάθε προσπάθεια προσδιορισμού της αισθητικής διάστασης μέσα από το πρίσμα της πολυπολιτισμικότητας πρέπει να συνυπολογίζεται το βαρύ φορτίο, η σημαντική αποστολή των μουσικοπαιδαγωγών οι οποίοι καλούνται να εμβαθύνουν διεξοδικά στο γνωστικό πεδίο κάθε ξεχωριστής μουσικής κουλτούρας που αντιπροσωπεύεται στη σχολική τάξη, και στην ποικιλία των πλαισίων και των πρακτικών που συνδέονται με αυτές. Η πρότασή μας αφορά στην επαφή των μαθητών, που είναι μέλη σε κάποιο οργανικό σύνολο, με ποικίλες εθνικές μουσικές κοινότητες και με στόχο τη μεταξύ τους συνεργασία. Σε κάθε μία από τις πέντε περιπτώσεις συνεργασίας που θα συζητηθούν, η μελέτη του ρεπερτορίου λειτούργησε και ως αντανάκλαση του πολιτισμού και της ιστορίας κάθε γεωγραφικής κοινότητας. Επιπροσθέτως, οι Καναδοί σπουδαστές της μουσικής είχαν την ευκαιρία να εμβαθύνουν κάθε φορά, μέσω της μουσικής, σε μία ιδιαίτερη κουλτούρα. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές έκαναν ένα πνευματικό άλμα και πιθανόν συνέβαλλαν στην προσπάθεια επιβίωσης του πολιτισμού αυτής της κοινότητας. Έτσι, ένα εγχείρημα εμβάθυνσης στον πολιτισμό μίας εθνικής κοινότητας, με εστίαση στην εκτέλεση μουσικής, προσδίδει στους μαθητές την ικανότητα να αντιληφθούν τη μοναδικότητα κάθε μουσικού είδους.

7η Συνεδρία: *Συντονίζει η Μυρτώ Βουγιούκα*

11.40-12.00

Ερευνητική μελέτη της ικανότητας των παιδιών να ερμηνεύουν το συναίσθημα στη Μουσική:

Μία διαπολιτισμική-συγκριτική προσέγγιση της ερευνητικής φιλολογίας

Δέσποινα Μπουλντή

Η ερευνητική αυτή μελέτη εστιάζει στην ανάχνυση της ικανότητας των παιδιών να ερμηνεύουν το συναισθηματικό περιεχόμενο της μουσικής συναρτήσει ατομικών χαρακτηριστικών (ηλικία, φύλο) και χαρακτηριστικών των γονέων τους (επίπεδο σπουδών, επάγγελμα, μου-

σική εκπαίδευση). 114 υποκείμενα ηλικίας 5, 7 και 9 ετών αξιολόγησαν τέσσερα κλασσικά μουσικά κομμάτια αντιστοιχίζοντάς τα με έναν από τους όρους 'χαρά', 'λύπη', 'θυμός', 'φόβος', τα οποία είχαν προηγουμένως καθοριστεί από 170 φοιτητές ως αντιπροσωπευτικά αυτών των συναισθημάτων. Τα αποτελέσματα απεκάλυψαν ότι: 1) ο παράγοντας ηλικία, επηρεάζει τη σωστή εκτίμηση των τεσσάρων συναισθημάτων. 2) Το επάγγελμα των γονέων φαίνεται να επηρεάζει επίσης το βαθμό αναγνωρισιμότητας των συναισθημάτων σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις. 3) Η μόρφωση των γονέων και η μουσική τους εκπαίδευση δε φαίνεται να επιδρούν στη σωστή εκτίμηση του συναισθήματος στη μουσική. 4) Η συνολική επίδοση των υποκειμένων στα τέσσερα συναισθήματα που χρησιμοποιήθηκαν, επαληθεύει την άποψη ότι κάποια συναισθήματα αναγνωρίζονται ευκολότερα από κάποια άλλα. 5) Επαληθεύεται η σύγχυση μεταξύ "θυμού" και "φόβου" και η τάση αλληλοαντικατάστασης των όρων αυτών. 6) Το φύλο δεν φαίνεται να παρουσιάζει καμία αξιοσημείωτη επιρροή. Οι επιδράσεις των παραπάνω μεταβλητών στην εκτίμηση του συγκινησιακού περιεχομένου της μουσικής συζητούνται στην παρούσα μελέτη σε σχέση με τις υπάρχουσες θεωρίες και έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο εξωτερικό. Γίνεται μία συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων παρόμοιων ερευνών με υποκείμενα εντός και εκτός ελληνικών συνόρων, ώστε να διερευνηθεί αφενός κατά πόσο η ικανότητα αυτή επηρεάζεται από πολιτισμικούς παράγοντες, και αφετέρου πόσο αντικειμενικά μπορεί να είναι τέτοιου είδους συμπεράσματα δεδομένου ότι επικρατεί η χρήση δυτικής μουσικής ως ερέθισμα στις έρευνες αυτές.

12.00-12.20

Η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης μέσα από μουσικές δραστηριότητες στο γλωσσικό μάθημα

Γεωργία Πολυζώη

Η παρούσα εργασία θα αναδείξει τρόπους διασύνδεσης του γλωσσικού μαθήματος με τη μουσική, με βάση το ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Λαμβάνοντας υπόψη την πολυπολιτισμική πραγματικότητα του σημερινού σχολικού περιβάλλοντος, προτείνονται διαθεματικές ασκήσεις και δραστηριότητες που συνδράμουν στην ανάπτυξη και τη βελτίωση ποικίλων δεξιοτήτων της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών/τριών μας και στην οικοδόμηση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων. Η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης επηρεάζει άμεσα την κοινωνική θέση των παιδιών και είναι αναγκαία για να λειτουργούν ως ομάδα στο πλαίσιο της τάξης.

Κεντρική Ομιλία: *Συντονίζει η Εβίτα Σίμου*

12.30-13.15

Lucy Green (Ηνωμένο Βασίλειο)

Η Κλασική Μουσική, οι Προτιμήσεις των Εφήβων και η Τάξη: Μερικά Αποτελέσματα από ένα Πρόγραμμα Ανάπτυξης και Έρευνας Αναλυτικών Προγραμμάτων

Η παρούσα εισήγηση πρωτίτως εξετάζει πως κάποιες τάξεις αποτελούμενες από μαθητές 13 και 14 ετών στο Ηνωμένο Βασίλειο εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με την

κλασική μουσική. Διερευνά τη φύση αυτών των απόψεων και ορισμένους από τους λόγους για τους οποίους οι νέοι αυτής της ηλικίας φαίνεται να έχουν μια τόσο αρνητική αντίδραση για αυτό το είδος μουσικής. Ακολούθως, η εισήγηση εξιχνιάζει πως οι απόψεις και οι αντιδράσεις των μαθητών άλλαξαν δραματικά. Η αλλαγή αυτή έλαβε χώρα στα πλαίσια ενός προγράμματος ανάπτυξης και έρευνας αναλυτικών προγραμμάτων, στη διάρκεια του οποίου οι μαθητές έμαθαν να παίζουν μικρά κομμάτια κλασικής μουσικής ακουστικά. Αυτό συμπεριελάμβανε την υιοθέτηση και την προσαρμογή των πρακτικών άτυπης μάθησης των μουσικών της popular μουσικής στα πλαίσια της τάξης. Η εισήγηση προτείνει ότι ενώ οι μαθητές μπορεί να φαίνονται απλώς προκατειλημμένοι ενάντια στην κλασική μουσική, οι αντιδράσεις τους μπορεί στην πραγματικότητα να είναι αποτέλεσμα βιωμάτων και ώριμης σκέψης. Επιπλέον, είναι περισσότερο ανοιχτοί στις αλλαγές απ' όσο οι δάσκαλοι υποθέτουν. Πράγματι, οι προηγούμενες παιδαγωγικές εμπειρίες των μαθητών, περισσότερο από την ίδια την κλασική μουσική, μπορεί να επηρεάζουν και να βρίσκονται πίσω από τις αντιλήψεις τους γύρω από αυτό το μουσικό πεδίο.

13.15-14.05

Συμπόσιο

Οι Καταλύτες της Ανακάλυψης: Η Εμπειρία Ροής, η Ταυτότητα του Εκπαιδευτικού της Μουσικής, και το Αίσθημα Αλληλεγγύης

Συμμετέχουν: Λελούδα Στάμου (Ελλάδα), Lori Custodero (Η.Π.Α.)

Χρησιμοποιώντας την εμπειρία ροής (flow experience) ως τη βασική προσέγγιση για παιδαγωγική επιμόρφωση, και τα κριτήρια ροής ως εργαλεία για το σχεδιασμό και την εκτέλεση δραστηριοτήτων με κατάλληλο επίπεδο ενδιαφέροντος και πρόκλησης, 28 Έλληνες δάσκαλοι μουσικής συμμετείχαν σε μία έρευνα δράσης που διήρκεσε 3 εβδομάδες, τον Μάρτιο του 2006. Οι απόψεις όσον αφορά στην εμπειρία ροής από τη μία πλευρά και τα συμβατικά πιστεύω και οι πρακτικές της ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης, ως ιδιαίτερα στοιχεία της ελληνικής κουλτούρας από την άλλη, παρέχουν το υπόβαθρο για τη διερεύνηση των ζητημάτων της ταυτότητας του Έλληνα δασκάλου μουσικής και των πολιτισμικών 'ηχητικών ομάδων' (Blacking, 1976). Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η εν-συναίσθηση των δασκάλων για τις ικανότητες των μαθητών και τη συνεπακόλουθη απόλαυση που βιώνουν αυτοί, μετρούνται μερικές φορές από μηνύματα που διακωμούνται εξαιτίας της ταυτότητας που έχουν χτίσει οι εκπαιδευτικοί ως 'σοβαροί φύλακες της γνώσης'. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, ήταν σε θέση να οικοδομήσουν εκ νέου τις ταυτότητές τους, μέσα από την εστίαση της προσοχής τους και την αντιμετώπιση των τάξεων ως 'κοινωνιών ήχου' και δημιουργώντας μία κουλτούρα τάξης με κοινούς στόχους. Η παρουσίαση κλείνει με μία οικο-συστημική θέαση του δασκάλου της μουσικής ως μέλους ενός ευρύτερου συνόλου μικρών κοινωνιών, όπου η αποτελεσματικότητα του δασκάλου με τον κάθε μαθητή και την τάξη εξαρτάται και από την ποιότητα των σχέσεών του με τους άλλους δασκάλους, καθώς και από τις ευκαιρίες που του δίνονται για επιμόρφωση. Μία επιμόρφωση που να ενθαρρύνει αντί να προκαθορίζει τα αποτελέσματα και η οποία να ισχυροποιεί τον εκπαιδευτικό ώστε να μπορεί να ανακαλύψει ξανά τις ανταμοιβές της μουσικής διδασκαλίας. Απώτερος στόχος της εργασίας είναι να συζητήσει την βαθύτατη ανάγκη του Έλληνα δασκάλου μουσικής να αναζητήσει την ταυτότητά του και να αισθανθεί αλληλεγγύη στις ανησυχίες και τους προβληματισμούς του.

17.30-17.50

**Αναβίωση της παραδοσιακής Βουλγαρικής μουσικής και
ανάπτυξη της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών**

Nikolina Ognenska Stoyanova (Βουλγαρία)

Η Βουλγαρία, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετέχει στον ευρωπαϊκό πολιτισμικό, πολιτικό και οικονομικό χώρο. Οι νέοι μεγαλώνουν και μελετούν μέσα στις συνθήκες της ευρωπαϊκής ενοποίησης και παγκοσμιοποίησης οι οποίες είναι μια πραγματική απειλή των παραδόσεων και κυρίως αυτών των μικρότερων χωρών. Είναι γνωστό ότι οι παραδόσεις είναι σημαντικά στοιχεία διατήρησης της εθνικής ταυτότητας και προσδιορισμού της αυτοσυνείδησης. Διατηρώντας τη μουσική και χορευτική κληρονομιά και εμπλέκοντας τους μαθητές σε αυτές κάτω από τις συνθήκες που προαναφέρθηκαν γίνεται ιδιαίτερα δύσκολο στις μέρες μας. Η εισήγηση παρουσιάζει τα αποτελέσματα δραστηριοτήτων του project "*Το μουσικό φαινόμενο του ασύμμετρου παλμού στην παραδοσιακή βουλγαρική μουσική - ένα μέσο για τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας στην παγκόσμια μουσική ποικιλία*" το οποίο χρηματοδοτήθηκε και πραγματοποιήθηκε μέσω ενός προγράμματος του Βουλγαρικού Υπουργείου Παιδείας. Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η έρευνα, συλλογή και ανάλυση παλιών Βουλγαρικών παραδοσιακών τραγουδιών με ασύμμετρα μέτρα και η δημιουργία μιας μεθόδου μουσικής εκπαίδευσης ως μέσο ανάπτυξης και διατήρησης της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των νέων στη Βουλγαρία. Στην ομάδα του προγράμματος συμμετέχουν φοιτητές μέσω της έρευνας, παρουσίασης και ανάλυσης των τραγουδιών και της ερμηνείας τους. Προκαλούμε το ενδιαφέρον στην παράδοση και οι φοιτητές παρακινούνται να διδάξουν στους μελλοντικούς μαθητές τους με έναν τρόπο ώστε να αναπτύξουν την αγάπη στη Βουλγαρική παραδοσιακή μουσική και την θέληση για διατήρησή της.

17.50-18.10

**Ανάπτυξη ενός Μοντέλου Διδασκαλίας-Μάθησης Παραδοσιακής
Ιαπωνικής Μουσικής στο Σχολείο και του Προγράμματός του, βάσει της
Αρχής της Δημιουργίας Μουσικής: Επικέντρωση στα Μουσικά Στοιχεία**

Ritsuko Kojima (Ιαπωνία)

Από το 1872, την περίοδο που δημιουργήθηκε το σύστημα των δημόσιων σχολείων στην Ιαπωνία, στο σχολείο διδάσκονταν κυρίως σύγχρονη Δυτική μουσική, βασισμένη στην λειτουργική αρμονία. Από την άλλη πλευρά, η παραδοσιακή Ιαπωνική μουσική θεωρούνταν κακόγουστη και ήταν παραγνωρισμένη από τη σχολική μουσική εκπαίδευση. Ωστόσο, πρόσφατα, το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού, Επιστήμης και Τεχνολογίας (MEXT) τόνισε τη σπουδαιότητα του παραδοσιακού Ιαπωνικού πολιτισμού, συμπεριλαμβανομένης και της μουσικής, και προχώρησε σε αλ-

Κυριακή 1 Ιουλίου:
9η Συνεδρία

λαγές στην κυβερνητική πολιτική. Σύμφωνα με τις αρχές της μουσικής εκπαίδευσης είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί η σημασία της διδασκαλίας παραδοσιακής Ιαπωνικής μουσικής στο σχολικό σύστημα, έτσι ώστε η μουσική εκπαίδευση να μην χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για την άσκηση πολιτικής. Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να καθορίσει τη σημασία της διδασκαλίας παραδοσιακής Ιαπωνικής μουσικής στο σχολείο, με στόχευση τη διαμόρφωση του χαρακτήρα, και ειδικότερα τη δόμηση ατομικής ταυτότητας, και να αναπτύξει ένα μοντέλο διδασκαλίας-μάθησης και το αντίστοιχο πρόγραμμα παραδοσιακής Ιαπωνικής μουσικής για το σχολείο.

9η Συνεδρία: Συντονίζει η Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου

18.50-19.10

**Ακούς μουσική όταν διαβάζεις;
Μια έρευνα που αφορά την συνοδεία μουσικής υπόκρουση
την ώρα της μελέτης των παιδιών στο σπίτι σε τρεις ηλικίες**

Anastasia Kotsopoulou (Ηνωμένο Βασίλειο)

Αυτή η έρευνα διερευνά τόσο τη διαπολιτιστική διάσταση (Ελλάδα Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ και Ιαπωνία) όσο και ηλικιακές διαφορές στις αντιληπτές επιδράσεις που έχει η μουσική υπόκρουση στην μελέτη. Ερωτηματολόγια με κλίμακες δόθηκαν σε 600 μαθητές σε τρεις ηλικίες 12-13, 15-16 και 20-21. το ερωτηματολόγιο διερευνά τη χρήση της μουσικής στην καθημερινότητα, την έκταση της χρήσης μουσικής στο διάβασμα, το είδος του διαβάσματος που παίζει μουσική, της αντιληπτές επιδράσεις της μουσικής, τα είδη της μουσικής που ακούν τα παιδιά όταν διαβάζουν και τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφασή τους να ακούσουν μουσική. Υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις περισσότερες καθημερινές δραστηριότητες, στη διάθεση που ενεργοποιεί το να ακούσουν μουσική, τους παράγοντες που τους κάνουν να κλείσουν την μουσική. Υπήρχαν λιγότερες στατιστικά σημαντικές σχέσεις όσον αφορά το είδος του διαβάσματος όταν ακούγεται μουσική. Η μουσική φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των μαθητών που αυξάνεται όσο μεγαλώνουν και αντιλαμβάνονται καλύτερα την επίδραση της μουσικής στη μάθησή τους. Χρειάζεται πειραματική μελέτη για περαιτέρω διερεύνηση.

19.10-19.30

**Μουσικά ακούσματα και Αναλυτικό Πρόγραμμα Μουσικής στην
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση της Κύπρου:
Εκπαιδευτική πολιτική, προτεραιότητες των εκπαιδευτικών
και προτιμήσεις των μαθητών**

Νατάσα Οικονομίδου Σταύρου (Κύπρος)

Στην εργασία αυτή διερευνάται η σχέση μεταξύ του επίσημου Αναλυτικού Προγράμματος της Μουσικής, του προσφερόμενου από τους εκπαιδευτικούς και του προσλαμ-

βάνοντας από τους μαθητές σε σχέση με τους "μουσικούς κόσμους" που παρουσιάζονται και διδάσκονται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση της Κύπρου. Τι πρέπει να τραγουδούν ή να ακροάζονται τα παιδιά στο μάθημα της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα; Σε ποια μουσική δίνουν έμφαση τα διδακτικά εγχειρίδια του μαθήματος και σε ποια ακούσματα επικεντρώνονται οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία τους; Τέλος, τι μουσική προτιμούν τα παιδιά; Υπάρχει κάποια συνάφεια μεταξύ των πιο πάνω φορέων του Αναλυτικού προγράμματος; Δεδομένα αντλήθηκαν από το θεσμικό κείμενο του Αναλυτικού Προγράμματος και παράλληλα διερευνήθηκε ή παρουσιάστηκε ή όχι δραστηριότητες που να προάγουν την πολυπολιτισμικότητα και τα διάφορα είδη μουσικής στα επίσημα διδακτικά εγχειρίδια. Το προσφερόμενο Αναλυτικό Πρόγραμμα διερευνήθηκε μέσα από ερωτηματολόγιο σε 193 δασκάλους Μουσικής και το προσλαμβάνον Αναλυτικό Πρόγραμμα μέσα από ερωτηματολόγιο σε 1196 μαθητές Στ' δημοτικού. Τα πορίσματα της έρευνας φανερώνουν ένα χάσμα μεταξύ του τι εισηγείται το Αναλυτικό Πρόγραμμα και πώς αυτό μεταφέρεται στην πράξη μέσα από τα διδακτικά εγχειρίδια και τους διδάσκοντες. Ακόμη, φάνηκε ξεκάθαρα ότι τα μουσικά ακούσματα που χρησιμοποιούνται συχνότερα στο μάθημα της Μουσικής μέσα στην τάξη απέχουν κατά πολύ από τα μουσικά ακούσματα των παιδιών έξω από αυτήν.

10η Συνεδρία: *Συντονίζει η Δήμητρα Κόνιαρη*

19.40-20.00

**Παραδοσιακά μουσικά μοντέλα
στην αντίληψη και κατανόηση μουσικών εννοιών από παιδιά
προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας**

Βασιλική Περάκη

Σημείο αφετηρίας του προβληματισμού - ένασμα για την παρούσα ανακοίνωση αποτελεί η παραδοχή ότι όλα τα άτομα που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κουλτούρα είναι αποδέκτες και φορείς των πολιτισμικών αξιών και χαρακτηριστικών που τη διέπουν. Κατά συνέπεια και τα παιδιά, όπως άλλωστε πολλές και διαφορετικές έρευνες καταδεικνύουν, αφομοιώνουν μέσα από διαδικασίες άτυπης εκμάθησης, μίμησης προτύπων και αυθόρμητης απόκτησης δεξιοτήτων, στοιχεία της ιδιαίτερης γλώσσας του μουσικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν. Στόχος μας μέσα από τη διεξαγωγή ενός πειράματος που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας είναι να διερευνηθεί η ικανότητα των υποκειμένων να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν βασικές μουσικές έννοιες όταν αυτές συνδέονται με χαρακτηριστικά του μουσικού τους ιδιώματος. Συστατικά της μουσικής όπως η χροιά, η μελωδία, ο ρυθμός και η φόρμα θα μελετηθούν σε σχέση με τη χρήση ερεθισμάτων από την ελληνική μουσική παράδοση. Θα δείξουν άραγε τα παιδιά μέσα από τις επιδόσεις τους στα τεστ μια γνωστική και αισθητική προτίμηση για τα παραδοσιακά μοντέλα; Πώς θα μπορούσαμε να ερμηνεύσουμε μια τέτοιου είδους τάση των υποκειμένων σύμφωνα με τα πορίσματα σύγχρονων θεωριών της Μουσικής Ψυχολογίας; Ποιος ο ρόλος της επίσημης εκπαίδευσης στην αξιοποίηση της παραδοσιακής μουσικής ως εκπαιδευτικού εργαλείου;

20.00-20.20

**Επηρεάζει το πολιτισμικό περιβάλλον την εμπειρία
του άγχους της μουσικής εκτέλεσης;
Συγκριτική έρευνα μεταξύ Βρετανών και Κυπρίων εφήβων μουσικών**

Ιουλία Παπαγεώργη (Κύπρος)

Η παρουσίαση αφορά τη σύγκριση των εμπειριών νεαρών εφήβων μουσικών κατοίκων της Βρετανίας και της Κύπρου όσον αφορά το άγχος της μουσικής εκτέλεσης. 410 νεαροί μουσικοί ηλικίας 12-19 ετών απάντησαν σε ένα ειδικά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο που ασχολείτο με διάφορα μαθησιακά και μουσικοεκτελεστικά θέματα, συμπεριλαμβανομένου και του άγχους της μουσικής εκτέλεσης. Το άγχος της μουσικής εκτέλεσης μετρήθηκε με την Adolescent Musicians' Performance Anxiety Scale (AMPAS), μια ειδικά σχεδιασμένη κλίμακα. Διαφορές μεταξύ των δυο πολιτισμικών ομάδων παρατηρήθηκαν σε διάφορους τομείς που σχετίζονται με το άγχος της εκτέλεσης. Οι διαφορές έδειξαν ότι το πολιτισμικό μαθησιακό περιβάλλον μπορεί να επηρεάσει το άγχος της μουσικής εκτέλεσης. Οι Κύπριοι μαθητές πήραν υψηλότερες βαθμολογίες στην κλίμακα AMPAS συγκριτικά με τους Βρετανούς μαθητές. Διαφορές στις δυο εθνικότητες παρατηρήθηκαν στην ένταση του άγχους της μουσικής εκτέλεσης σε σχέση με την ηλικία, αλλά όχι με το γένος. Ενώ οι Βρετανοί μαθητές έτειναν να γίνονται πιο αγχώδεις όσο μεγάλωναν σε ηλικία, οι Κύπριοι μαθητές έτειναν να γίνονται λιγότερο αγχώδεις με το πέρασμα του χρόνου. Τα κορίτσια ήταν πιο αγχώδη σε σύγκριση με τα αγόρια και στις δυο πολιτισμικές ομάδες. Διαφορές επίσης παρατηρήθηκαν μεταξύ Κυπρίων και Βρετανών μαθητών στις μαθησιακές τους προσεγγίσεις και στον τύπο του μουσικού που αντιπροσώπευε η κάθε πολιτισμική ομάδα. Διεφάνη ότι οι Κύπριοι μαθητές ήταν πιο επιρρεπείς στο άγχος με αρνητική επίδραση στην ποιότητα της εκτέλεσης (maladaptive performance anxiety) σε σύγκριση με τους Βρετανούς μαθητές. Θα δοθούν πιθανές εξηγήσεις για τις πιο πάνω διαφορές, ακολουθούμενες από εισηγήσεις για τις ανάγκες της μουσικής εκπαίδευσης στην Κύπρο και τη Βρετανία.

Συνοπτικό Πρόγραμμα Εργαστηρίων

Σάββατο 30 Ιουνίου

9.00-12.00

1. Πέτρος Τζανάκης & Αργυρώ Σταυρίδη: Γύρω-γύρω όλοι ... Παίζουμε, Μαθαίνουμε και Δημιουργούμε. Μια μουσικο-παιδαγωγική διαδικασία μέσα από επιλεγμένα παραδοσιακά παιχνίδια (σ. 24)

2. Θωμάς Μαρόπουλος: Αρμονία και Ανάλυση στα Προγράμματα Διδασκαλίας των Μουσικών Σχολείων -μια πρόταση μέσω εργαστηρίου (σ. 24)

3. Αθηνά Καραβόλτσου: Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: ερευνώντας τις αξίες του περιεχομένου και της έκφρασης μέσα από τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος (σ. 25)

4. Ελάτε να παίξουμε - Ελένη Ζησοπούλου: "Του Βασιλή": Δέκα δημιουργικά βήματα για μια σχολική παράσταση στο πλαίσιο του εορτασμού της 25ης Μαρτίου (σ. 25)

17.00-20.00

1. Αριστείδης Παπανικολάου: Ρυθμοί του σώματος, ρυθμοί της κοινότητας, ρυθμοί της γης (Οργανικός χρόνος και η γέννηση της ρυθμομελωδίας με τη μέθοδο drum and flow) (σ. 26)

2. Ελισάβετ Περακάκη: Οι δεξιότητες σκέψης και η διδασκαλία των Μουσικών του Κόσμου. Σκέφτομαι... Οργανώνω... Διδάσκω... Αξιολογώ (σ. 27)

3. Δέσποινα Ματθαιοπούλου: Ο Γύρος του κόσμου σε... 3 ώρες (σ. 27)

Κυριακή 1 Ιουλίου

Πρωινά εργαστήρια

1. 9.00-12.00: Μαρία Κυνηγού-Φλάμπουρα: Αρχαίοι Ελληνικοί μετρικοί πόδες και παράλληλη εφαρμογή τους σε κίνηση (χορευτική-ρυθμική) και λόγο (σ. 28)

2. 9.00-12.00: Kadna Pinheiro Cordeiro: Brazilian Music and Hullabaloo (στα αγγλικά) (σ. 28)

3. 9.00-10.30: Έφη Βετουλάκη: Γνωριμία με τα μουσικά όργανα Μπάντας μέσα από το παραμύθι και τη χρήση πολυμεσικών εφαρμογών (σ. 28)

4. 11.00-13.00: Μαρία Κουρκουρίκα & Τζένη Μωραΐτη: Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης: η αξιοποίηση πολιτισμικής ύλης μέσα από τη μουσική (σ. 29)

Απογευματινά εργαστήρια

1. 16.30-20.30: Ντόρα Ψαλτοπούλου: Μουσικοθεραπεία: Εναρμόνιση βασικών διαπολιτισμικών στοιχείων (σ. 29)

2. 17.00-20.00: Χρήστος Ερρέκογλου: Δραστηριότητες με κρουστά - Αφρικάνικοι ρυθμοί (σ. 31)

1. Πέτρος Τζανάκης & Αργυρώ Σταυρίδη

Γύρω-γύρω όλοι... Παίζουμε, Μαθαίνουμε και Δημιουργούμε. Μια μουσικο-παιδαγωγική διαδικασία μέσα από επιλεγμένα παραδοσιακά παιχνίδια

Σ' ένα πολιπολιτισμικό περιβάλλον όπως το σχολείο, η μουσική αγωγή χρειάζεται ολοένα και περισσότερο ελκυστικούς τρόπους έκφρασης και δημιουργίας. Ένας από αυτούς είναι και το παραδοσιακό παιχνίδι, ελληνικό και ξένο, το οποίο μέσα από μία διαδικασία βίωσης, ανάλυσης και επεξεργασίας, μπορεί να οδηγήσει το δάσκαλο - μουσικό να αναδείξει μουσικές έννοιες με τρόπο εύκολο και δημιουργικό, βασίζόμενος πάνω στη φαντασία και δημιουργικότητα της ομάδας του, καθιστώντας έτσι το ίδιο το παιχνίδι πολύτιμο εργαλείο. Αυτό επιχειρεί να παρουσιάσει το συγκεκριμένο εργαστήριο, εισάγοντας τους συμμετέχοντες σε μια διαδικασία παιχνιδιού και δημιουργίας με γνώστα ίσως και άγνωστα παραδοσιακά παιχνίδια από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Έτσι το εργαστήριο πραγματώνει τους στόχους του όπως περιγράφεται παρακάτω:

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ (Η ομάδα λειτουργεί υπό καθοδήγηση): **Στάδιο α'**: Το στάδιο αυτό (εισαγωγή) στόχο έχει την ενεργοποίηση των συμμετεχόντων, τη λειτουργία της ομάδας και την επικοινωνία των μελών της. Κλείνει με το παιχνίδι "Περνά - περνά η μέλισσα" όπου η ομάδα βιώνει το παιχνίδι ως παιχνίδι καθαρά διασκέδασης και μόνο. **Στάδιο β'**: Στο δεύτερο στάδιο οι διαδοχικές επαναλήψεις του παραπάνω παιχνιδιού οδηγούν την ομάδα αλληλεπιδραστικά να αναδείξει και να επεξεργαστεί όλα τα μουσικά στοιχεία που προκύπτουν. **Στάδιο γ'**: Εδώ η ομάδα δημιουργεί προεκτάσεις με αισθητικές παρεμβάσεις στο παιχνίδι, παραλλαγές και επεκτάσεις. Το πρώτο μέρος ολοκληρώνεται με διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ (η ομάδα αυτενεργεί): Είναι η ώρα όπου η ομάδα θα εφαρμόσει την αποκτηθείσα γνώση. Θα της παρουσιαστούν παραδοσιακά παιχνίδια όπως: "Ο βάρταχος", "Η γατούλα", "Το πατητό" κ.α. Η ομάδα αφού ορίσει διδακτικούς στόχους και εργαστεί σύμφωνα με τα τρία παραπάνω στάδια, θα παρουσιάσει το αποτέλεσμα.

2. Θωμάς Μαρόπουλος

Αρμονία και Ανάλυση στα Προγράμματα Διδασκαλίας των Μουσικών Σχολείων - μια πρόταση μέσω εργαστηρίου.

Στόχος του παρόντος εργαστηρίου, είναι να δείξει ότι η διδασκαλία της Αρμονίας, μιας σημαντικής παραμέτρου της Ευρωπαϊκής Μουσικής, όπως αυτή διδάσκεται σήμερα στα Μουσικά Σχολεία, βρίσκεται σε κρίση και είναι απαραίτητο να αντιμετωπισθεί με διαφορετικό τρόπο. Έτσι, το μοντέλο διδασκαλίας της Δυτικής μουσικής παράδοσης, όσον αφορά το συγκεκριμένο μάθημα, εφόσον κρίνεται κατάλληλο να αναπαράγεται και να προσαρμόζεται στον ευαίσθητο αυτό τομέα της ελληνικής σχολικής εκπαίδευσης, είναι πρωταρχικής σημασίας να ειπωθεί με σαφώς ορισμένο τρόπο και να αναδιαρθρωθεί ριζικά.

3. Αθηνά Καραβόλτσου

Ελληνικό δημοτικό τραγούδι: ερευνώντας τις αξίες του περιεχομένου και της έκφρασης μέσα από τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος

Εισαγωγή στο χώρο. Μετά την ακρόαση του τραγουδιού ("Στέργιους επισμάνιψι", Θράκη), η ομάδα σχεδιάζει τον περιβάλλοντα χώρο όπως περιγράφεται στο τραγούδι. Εισαγωγή στο ρόλο - Παγωμένη εικόνα. Υποομάδες των 5 ατόμων καλούνται να δημιουργήσουν "παγωμένες εικόνες" (ή φωτογραφίες) που να αναπαριστούν τη δράση. Ανάπτυξη της πλοκής - δέσμευση στο ρόλο. Η κάθε υποομάδα παρακολουθεί τις υπόλοιπες, δίνει μία λεξάντα-σχόλιο στις φωτογραφίες και ύστερα εθελοντές καλούνται να αγγίξουν στον ώμο κάποιον από τη φωτογραφία και να πουν φωναχτά τις σκέψεις του. Κατόπιν, ένα ένα, τα πρόσωπα στις φωτογραφίες ζωντανεύουν και απευθύνουν μία φράση στους υπόλοιπους. Αυτοσχεδιασμός - θέατρο της αγοράς - δραματική ένταση. Τα μέλη κάθε φωτογραφίας αυτοσχεδιάζουν μέσα στους ρόλους τους (σύγκρουση ανάμεσα στο νέο και στο παλιό, στην ανάγκη για αυτοδιάθεση απ'τη μια και για ένταξη στο κοινωνικό σύνολο απ'την άλλη). Έπειτα, δίνεται η δυνατότητα στους υπόλοιπους να διακόψουν όποτε θέλουν τον αυτοσχεδιασμό, να πάρουν τη θέση ενός από τους ήρωες και να δώσουν μία διαφορετική τροπή στην εξέλιξη της κατάστασης. Αναστοχασμός - διάδρομος της συνείδησης - "λύση" του δράματος. Η ομάδα σχηματίζει, με τα σώματα σε δύο παράλληλες σειρές, ένα διάδρομο, στον οποίο τα μέλη της καλούνται ένα ένα να περπατήσουν, σαν να ήταν ο ήρωας, καθώς οι υπόλοιποι ψιθυρίζουν τις σκέψεις που συνιστούν το δίλημά του. Έπειτα όλα τα μέλη της ομάδας δίνουν τη δική τους εκδοχή για το τέλος της ιστορίας, γράφοντας μία σελίδα στο ημερολόγιό του. Αναλογία - ενεργητική χρήση της μελωδίας. Μέσα από ερωτήσεις, ο εμπνευστής καλεί την ομάδα να διερευνήσει ανάλογες συγκρουσιακές καταστάσεις στη σύγχρονη κοινωνία. Κατόπιν, η ομάδα καλείται να γράψει σε σίχους, μία σύγχρονη ιστορία πάνω στη μελωδία του τραγουδιού. Ρυθμός - χορογραφία. Αφού ακουστεί το τραγούδι, ο εμπνευστής καλεί την ομάδα σε κύκλο να χτυπήσει παλαμάκια με το ρυθμό και κατόπιν να δομήσει το δικό της χορό, προοδευτικά, με τη χρήση πολύ απλών κινήσεων. Ο εμπνευστής ζητάει από την ομάδα να κάνει τη δική της χορογραφία, χωρισμένη σε υποομάδες των τεσσάρων. Τελικά, συνδυάζονται οι ακολουθίες ήχων με τις ακολουθίες των κινήσεων για τη δημιουργία μουσικοχορευτικού δράματος.

4. Καλλιτεχνική - παιδαγωγική Ομάδα: *Ελάτε να παίξουμε*

"Του Βασίλη":

*Δέκα δημιουργικά βήματα για μια σχολική παράσταση
στο πλαίσιο του εορτασμού της 25ης Μαρτίου*

Τα δέκα δημιουργικά βήματα αποτελούν μια πρόταση για την προετοιμασία και δημιουργία μουσικο-θεατρικών παραστάσεων με παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας. Περιλαμβάνουν μεθοδολογικές οδηγίες που μπορούν να βοηθήσουν τόσο τους δασκάλους μουσικής όσο και τους δασκάλους γενικής παιδείας να λειτουργήσουν εμπνευστικά ως προς την ομάδα των μαθητών, να προωθήσουν ιδιαίτερες επιλογές ως προς την θεματολογία και να επιμεληθούν την πορεία για την οργάνωση και την αποτελεσματική στήριξη της παράστασης όσον αφορά την κίνηση, το λόγο, τη μουσική καθώς και τα εικαστικά της

στοιχεία (σκηνικά και κοστούμια). Η συγκεκριμένη μεθοδολογία επιχειρεί να συμβάλλει στην οργάνωση των επιμέρους στοιχείων και να διασφαλίσει το στοιχείο της δημιουργικότητας μέσω της ενεργητικής συμμετοχής των παιδιών, σ' όλα τα στάδια, στην πορεία της προετοιμασίας για μια παράσταση -πάντα μέσα στο σχολικό χώρο- λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα αλλά και τις αντιξοότητες αυτού του χώρου. "Του Βασιλη": Το γνωστό δημοτικό ποίημα θα αποτελέσει έμπνευση για ένα δρώμενο βασισμένο στο λόγο και τη μουσική. Στο προτεινόμενο εργαστήριο οι συμμετέχοντες μέσα από παιχνίδια έκφρασης μουσικά, χορευτικά, θεατρικά και εικαστικά θα βιώσουν έννοιες, "λέξεις κλειδιά", βασισμένες σε κώδικες και κανόνες που είναι κοινός στις τέχνες, ώστε να μπορούν να εμβαθύνουν σε συγκεκριμένα νοήματα και να προετοιμαστούν σωματικά και συναισθηματικά για την απόδοσή τους. Τέλος, θα επιχειρηθεί η οργανική σύνδεση της συγκεκριμένης εργασίας με άλλα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος.

Το εργαστήριο θα αναπτυχθεί σε τρία μέρη: **A. Θεωρητική εισαγωγή** όπου θα παρουσιαστούν οι βασικές αρχές και οι αξίες του προγράμματος (ολιστική θεώρηση στη διδασκαλία των τεχνών, διαπλοκή των γνωστικών αντικειμένων των καλλιτεχνικών μαθημάτων). **B. Βιωματική προσέγγιση**, όπου οι συμμετέχοντες μέσα από δράσεις θα γνωρίσουν τις προτεινόμενες έννοιες και τη λειτουργία τους στις τέχνες. **Γ. Ομάδες εργασίας**, όπου οι συμμετέχοντες θα δράσουν αλληλεπιδραστικά, θα οργανώσουν την παρουσίασή τους και θα κάνουν τις δικές τους προτάσεις αναφορικά με το περιεχόμενο του ποιήματος και με προεκτάσεις σε άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Σάββατο 30 Ιουνίου: 17.00-20.00

1. Αριστείδης Παπανικολάου

Ρυθμοί του σώματος, ρυθμοί της κοινότητας, ρυθμοί της γης (Οργανικός χρόνος και η γέννηση της ρυθμομελωδίας με την μέθοδο drum and flow)

Το drum and flow concept είναι η ανακάλυψη της ελαφρότητας διαπολιτιστικών μουσικών δρόμων και της πρόσβασης σε οργανικούς σωματικούς τόπους και πεδία, που είναι κοινά, απλά και ανθρώπινα. Πρόκειται για τον ταυτόχρονο συνδυασμό χορού, τραγουδιού και αναπνευστικής χαλάρωσης που μας επιτρέπει πλέον μέσω της εσωτερικής ροής, του ξεχάσματος να μπούμε στην αθώα στάση παραγωγής καλών τόνων και δονήσεων. Με αυτήν τη διαδικασία ανοίγουν σωματικοί χώροι οι οποίοι είναι κλειστοί και απρόσβατοι. Το αποτέλεσμα είναι ότι μέσω του ενδόμυχου τραγουδιού χορού που επικοινωνεί με την κοιλιακή αναπνοή δεν μαθαίνουμε πλέον συγκεκριμένα μουσική, αφού ακινητοποιείται η σκέψη. Η διαδικασία αντιστρέφεται, μας μαθαίνει η μουσική. Εμείς είμαστε απλώς παρατηρητές. Πρόκειται για την εμπειρία μεταμόρφωσης του ρυθμού σε μελωδία, της μετάβασης από τον ορθολογικό στον οργανικό χρόνο. Σε προχωρημένο τρόπο ρυθμικής εξάσκησης και μουσικού παιχνιδιού εξαφανίζονται πονοκέφαλοι, στρες, κακοθυμίες και επέρχεται συναισθηματική ευελιξία, ισοροπία και ικανοποίηση. Σας ετοιμάσαμε τρία μουσικά παραδείγματα ρυθμικών δονήσεων: Κπανλόγγο, ρυθμός και χορός στην Γκάνα. Ύανκαντί, ρυθμός και χορός στη Γουινέα. Σάμπα, ρυθμός και χορός στη Βραζιλία.

2. Ελισάβετ Περσάκη

*Οι δεξιότητες σκέψης και η διδασκαλία των Μουσικών του Κόσμου
Σκέφτομαι... Οργανώνω... Διδάσκω... Αξιολογώ*

Στόχος του εργαστηρίου είναι να εισαγάγει τους συμμετέχοντες στις Μουσικές του Κόσμου (World Musics), να τους προτείνει τρόπους διδασκαλίας και να τους "οικειοποιήσει" με τις δεξιότητες σκέψης. Με το τέλος του εργαστηρίου θα είναι σε θέση να οργανώνουν τις ιδέες τους και να εμπλουτίζουν τις δραστηριότητές τους με αυτές. Η εισαγωγή των δεξιοτήτων σκέψης στη διδακτική πράξη ενεργοποιεί και οργανώνει τη σκέψη των εκπαιδευτικών, βοηθώντας τους να παρουσιάσουν με τέτοιο τρόπο τις δράσεις τους που να εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών τους, ώστε και με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας να διατηρήσουν την επαφή τους με την ενότητα. Οι δραστηριότητες που θα λάβουν χώρα απαιτούν την ενεργητική συμμετοχή των ενδιαφερομένων και θα περιλαμβάνουν: α) Το σχολιασμό ανάλογου φωτογραφικού υλικού (για την εξαγωγή συμπερασμάτων με τη βοήθεια των υποθέσεων και την υπέρβαση των δεδομένων), β) Μουσικές ακροάσεις (με ποικίλα παραδείγματα από διαφορετικές περιοχές του κόσμου), οι οποίες αποτελούν και αφορμή για δράσεις, γ) Μουσικά δρώμενα που θα περιλαμβάνουν τραγούδι και χορό και δ) Μουσικά παιχνίδια με ρυθμούς.

3. Δέσποινα Ματθαιοπούλου

Ο Γύρος του κόσμου σε... 3 ώρες

Σκοπός του εργαστηρίου είναι να γνωστοποιήσει στους συμμετέχοντες τρόπους διδασκαλίας της μουσικής απ' όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) του παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η μουσική είναι κινητήρια δύναμη για δημιουργικότητα που δίνει ερεθίσματα και καθοδηγεί την ανθρώπινη φαντασία. Στο Α.Π.Σ. επιδιώκεται μεταξύ άλλων η έκφραση ιδεών, σκέψεων, συναισθημάτων, αλλά και η γνώση της μουσικής μας παράδοσης και άλλων μουσικών ειδών (στιλ) από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς, ώστε να γίνει η τέχνη σύμβολο και μέσο συναδέλφωσης των λαών. Έτσι, με επικεφαλής την Ελληνική πολιτισμική παράδοση οι συμμετέχοντες καλούνται να προσεγγίσουν τον πολιτισμό άλλων λαών και να το συγκρίνουν με τον Ελληνικό, με βάση πάντα τη μουσική. Θα γνωρίσουν παραδοσιακά τραγούδια, παιχνίδια και χορούς από διάφορες χώρες των πέντε ηπείρων. Οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να βιώσουν με κίνηση, τραγούδι, αυτοσχεδιασμούς και παίξιμο στα κρουστά όργανα του Orff το μουσικό ταξίδι μας στον κόσμο. Έτσι, μέσα σε τρεις δημιουργικές ώρες και μέσα από την εξέλιξη ενός παραμυθιού θα βιώσουν κοινωνιολογικές, θρησκευτικές, ιστορικές καταστάσεις και κάποια από τα ήθη και έθιμα των λαών που θα συναντήσουμε στο μουσικό μας ταξίδι. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα από το πολυπολιτισμικό περιβάλλον του εργαστηρίου, παρουσιάζονται νέες διδακτικές μέθοδοι και εφαρμογές για την εισαγωγή της διδασκαλίας της μουσικής από όλο τον κόσμο στο σχέδιο μαθήματος των δασκάλων της μουσικής εκπαίδευσης.

Κυριακή 1 Ιουλίου: 9:00-12:00

1. Μαρία Κυνηγού-Φλάμπουρα

Αρχαίοι Ελληνικοί μετρικοί πόδες και παράλληλη εφαρμογή τους σε κίνηση (χορευτική-ρυθμική) και λόγο

Στο εργαστήριο θα παρουσιαστούν κινητικά και ρυθμικά στοιχεία που βρίσκουμε στους δημοτικούς χορούς, την ελεύθερη κίνηση και το λόγο, σύμφωνα με τον τονισμό τους. Μόνο από το μουσικό κείμενο δεν μπορεί να υπάρξει ένα ερέθισμα ώστε η κίνηση να ακολουθήσει το φυσικό ρυθμό (σε ισόχρονα ή ανισόχρονα διαστήματα). Χρειάζεται η ρυθμική επανάληψη για να μπορέσει ο μυϊκός τόνος του σώματος να βρει τη σωστή αντίδραση και να κινηθεί αληθινά και σωστά στις ρυθμικές ποικιλίες για τη χαρά της κίνησης.

2. Kadna Pinheiro Cordeiro

Βραζιλιάνικη Μουσική και Hullabaloo

Στο εργαστήριο οι συμμετέχοντες θα μνηθούν στη μέθοδο εκμάθησης της μουσικής Hullabaloo. Hullabaloo σημαίνει παιδαγωγική του ήχου, με άλλα λόγια μια διαδικασία μάθησης η οποία χρησιμοποιεί τη μουσική ως όχημα για να εκπαιδεύσει το αντί, να προσφέρει γνώσεις διαφορετικών μουσικών πολιτισμών και να εμφυσήσει το σεβασμό τους καθώς και τη δυνατότητα εξερεύνησης προσωπικών ενδιαφερόντων και ικανοτήτων. Η μέθοδος Hullabaloo χρησιμοποιεί τρία στοιχεία-κλειδιά αντιπροσωπευτικά του βραζιλιάνικου μουσικού πολιτισμού: δημιουργικότητα, πειραματισμό και αυτοσχεδιασμό και έχει ως στόχο την προώθηση της μουσικής εκπαίδευσης μέσα από τη σύνθεση τραγουδιών και την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων.

Κυριακή 1 Ιουλίου: 9.00-10.30

3. Έφη Βετουλάκη

*Γνωριμία με τα μουσικά όργανα Μπάντας
μέσα από το παραμύθι και τη χρήση πολυμεισικών εφαρμογών*

Το συγκεκριμένο εργαστήριο έχει στόχο την όσο το δυνατό πιο ευχάριστη παρουσίαση των μουσικών οργάνων μπάντας. Κάθε μουσικό όργανο παρουσιάζεται μεμονωμένα με χρήση αστείων διαλόγων και θεατρική αφήγηση. Η χρήση όσο το δυνατόν περισσότερων αισθήσεων του ακροατή (ακοή & όραση) και η παρότρυνσή του να συμμετέχει σε πολλά σημεία της αφήγησης, μέσα από μουσικά παιχνίδια, δίνουν την αίσθηση ότι ο χρόνος κυλάει πολύ γρήγορα. Η χρήση πολυμεισικών εφαρμογών στην παρουσίαση των μουσικών οργάνων, δίνει την άνεση στον αφηγητή να δώσει μια σαφή εικόνα για το αντικείμενο που πραγματεύεται. Ο ακροατής έχει δυνατότητα να κατανοήσει περισσότερες έννοιες και να συμμετέχει με μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στόχοι του εργαστηρίου είναι: Τα παιδιά να αναγνωρίζουν τα όργανα της μπάντας. Να ξεχωρίζουν τα ηχοχρώματα των μουσικών οργάνων μπάντας. Να θυ-

μούνται τα ονόματα των οργάνων. Να αναγνωρίζουν τις μορφολογικές διαφορές. Να μαθαίνουν να κατηγοριοποιούν τα όργανα σε πνευστά, κρουστά και έγχορδα (κατανοούν γιατί δεν υπάρχουν έγχορδα σε μια μπάντα). Να αναγνωρίζουν υποκατηγορίες. Να κατανοούν τι σημαίνει μαέστρος και ποιός είναι ο ρόλος του στο μουσικό σύνολο. Να μαθαίνουν ποιός είναι ο ρόλος του κάθε μουσικού οργάνου στο μουσικό σύνολο. Να καλλιεργούν τη φαντασία τους. Να καλλιεργούν την ακουστική τους μνήμη μέσα από τα μουσικά παιχνίδια. Να μαθαίνουν να ακούν προσεκτικά. Να ξεχωρίζουν μουσικά μοτίβα. Να κρίνουν ποιό μουσικό όργανο μπορεί να ταιριάζει με ένα ζώο ή έναν τρόπο περπατήματος ή μια κίνηση.

Κυριακή 1 Ιουλίου: 11.00-13.00

4. Μαρία Κουρκουρίκα & Τζένη Μωραΐτη

*Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης:
η αξιοποίηση πολιτισμικής ύλης μέσα από τη μουσική*

Το δίωρο εργαστήριο φιλοδοξεί να παρουσιάσει στους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας, τρόπους διδασκαλίας και υλικό για δραστηριότητες μουσικής που υλοποιούν τους μαθησιακούς στόχους του ΔΕΠ-ΠΣ μέσα από ακρόαση μουσικής, τραγούδι, ρυθμική έκφραση με λόγο και κίνηση, εκτέλεση με κρουστά μουσικά όργανα τραγουδιών και παραδοσιακών ρυθμών, κατασκευή μουσικών οργάνων, μουσική γραφή και ανάγνωση, αυτοσχεδιασμό και σύνθεση. Παροιμίες, ανιγμάτα, γλωσσόδετες, παραμύθια, μύθοι, λαϊκά δρώμενα, λαχνίσματα, παραδοσιακά παιχνίδια, λαϊκά παιδικά τραγούδια, καθώς και αγαπημένα παραδοσιακά τραγούδια, αποτελούν το περιεχόμενο ενός πρωτότυπου και ευχάριστου παιχνιδιού που συσχετίζεται με καθένα από τα γνωστικά αντικείμενα: Ανάγνωση, Γραφή, Προφορική επικοινωνία, Μαθηματικά, Γεωγραφία, Ιστορία, Φυσικές Επιστήμες, Βιολογία, Δραματική Τέχνη, Εικαστικά, Φυσική Αγωγή και Πληροφορική. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου οι συμμετέχοντες θα βιώσουν μουσικές έννοιες, μέσα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, χρησιμοποιώντας ως περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μια πολιτισμική ύλη: τα είδη του λαϊκού πολιτισμού, υλοποιώντας τους στόχους του προγράμματος σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων Μουσικής του Δ.Ε.Π.Π.Σ, στους τρεις άξονές του: Εκτέλεση, Σύνθεση-Δημιουργία και Αξιολόγηση.

Κυριακή 1 Ιουλίου: 16.30-20.30

1. Ντόρα Ψαλτοπούλου

Μουσικοθεραπεία: Εναρμόνιση βασικών διαπολιτισμικών στοιχείων

Α΄: Φιλοσοφία (30')

Το σύμπαν, όπως γνωρίζουμε, βασίζεται στις αρχές της δόνησης. Η δόνηση σχετίζεται με σχηματικές διακυμάνσεις κάθε αναγνωρίσιμης μορφής ενέργειας. Ο ήχος αποτελεί την ακουστική γκάμα της δόνησης και, επομένως, είναι ακουστική ενέργεια. Η μουσι-

Ενδεικτική αντιστοιχία κάποιων βασικών συνθετικών στοιχείων πολιτισμικής ταυτότητας

Στοιχεία της φύσης	Διαθέσεις ψυχοπαθολογίας (16ο αι. μ.χ)	Σώμα-όργανα	Σώμα-περιοχές	Καιρικά φαινόμενα	Σώμα-φωνή	Μουσικά όργανα	Tempi	Μουσικά διαστήματα
γη	φλεγμονιακός	Φλέγμα	γεννητική περιοχή	κρύο	μπάσο	κρουστά	largo	ταυτοφωνία
νερό	μελαγχολικός	Μαύρη χολή	κάτω κοιλιακή χώρα	υγρασία	τενόρο	χάλκινα	adagio moderato	2εξ -7εξ-
φωτιά	αιματώδης	Αίμα	ήλιακό πλέγμα	ξέστη	σοπράνο	έγχορδα	allegro	3εξ-6εξ
αέρας	χολερικός	Κίτρινη χολή	στήθος	ξηρασία	άλτο	πνευστά	presto	4εξ-5εξ
αιθέρας	Έλλειψη προηγούμενων χαρακτηριστικών		λαίμος				μη συγκεκριμένο -παύσεις- καντίντσες	οκτάβα

κή περιλαμβάνει τη δομημένη διασκευή του ήχου, με τρόπο ώστε να παρέχει το πλαίσιο για βιωματική εμπειρία. Το ανθρώπινο σώμα αποτελεί το υλικό για την εμπειρία και μοιάζει με μουσικό όργανο. Δηλαδή ο άνθρωπος ενσωματώνει τη μουσική που ακούει. Αλλά και το ανθρώπινο σώμα έχει τη δική του μουσική, καθώς και κάθε κοινότητα και έθνος. Έχουμε την εντύπωση ότι τα ποικίλα είδη της μουσικής αποτελούν έκβαση και έκφραση των διαφόρων πολιτισμών και εθνικών συναισθημάτων. Δηλαδή φαίνεται σα να προϋπάρχει ο πολιτισμός και τα χαρακτηριστικά είδη της μουσικής του να προκύπτουν μετά. Αν όμως παρακολουθήσει κανείς την ιστορία της μουσικής των εθνών, αποδεικνύεται ακριβώς το αντίθετο: μια καινοτομία σε μουσικό στυλ έχει οπωσδήποτε προηγηθεί μιας καινοτομίας στην πολιτική, καθώς και στα ήθη και έθιμα του τόπου. Ο κινέζος αυτοκράτορας Shu, προκειμένου να ελέγξει την αχανή αυτοκρατορία του, καλούσε αντιπροσωπίες μουσικών από τα πολυπληθή καντόνια και, αν άκουγε στη μουσική τους επιρροές από τη μουσική γειτονικών εχθρικών χωρών, επισκεπτόταν το συγκεκριμένο καντόνι προκειμένου να αποκαταστήσει την τάξη. Ο Αγιατολαχ Χομείνι, όταν ανέλαβε την εξουσία στο Ιράν, μια από τις πρώτες αλλαγές που επέβαλε στη χώρα του ήταν να απαγορεύσει όλα τα είδη μουσικής εκτός από την παρα-

δοσιακή τους. Αντίστοιχα έπραξαν και άλλοι ηγέτες εθνών. Οι θεωρίες του Ιπποκράτη σχετικά με τις τέσσερις διαθέσεις ψυχοπαθολογίας βασίζονταν στις θεωρίες του Πυθαγόρα για τον αριθμό τέσσερα και τη θεωρία κοσμογονίας του Εμπεδοκλή: κάθε ύπαρξη ύλης, έμφυξης και άψυξης, οφείλεται στις ποικίλες μορφές σύνθεσης των τεσσάρων στοιχείων της φύσης: γη, νερό, αέρας, φωτιά. Η μουσική αποτελεί έναν από τους κυρίαρχους παράγοντες στη διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας καθώς συνδέεται άμεσα με το ανθρώπινο σώμα και τα τέσσερα στοιχεία της φύσης, τα οποία μαζί με τον αιθέρα γίνονται πέντε (βλ. πίνακα σ. 30).

Η μουσική του κάθε ανθρώπου δέχεται επιρροές από τον πολιτισμό στον οποίο ζει, αλλά και προσθέτει ή ενσωματώνει σ' αυτόν και το μοναδικό της τόνο. Η μουσικοθεραπεία ενδιαφέρεται για την εναρμόνιση διαφορετικών μεταξύ τους στοιχείων, όπως στη φύση, στο ανθρώπινο σώμα, στους διάφορους πολιτισμούς, έτσι και στη μουσική.

Β': Βιοματική εμπειρία (210')

Εστιάζεται στην αναγνώριση, ταυτοποίηση και επεξεργασία των πέντε στοιχείων της φύσης στο ανθρώπινο σώμα, στις διαπροσωπικές σχέσεις, σε ακρόαση μουσικής διαφορετικών εποχών και στυλ (90') και σε αυτοσχεδιασμό με ομιλία, φωνητικά, τραγούδι και μουσικά όργανα σε ομάδες, τριάδες και δυάδες (120'), με στόχο τη δημιουργία λειτουργικών κοινωνικών διαπολιτισμικών δεσμών.

Κυριακή 1 Ιουλίου: 17.00-20.00

2. Χρήστος Ερκέκογλου

Δραστηριότητες με κρουστά - Αφρικάνικοι ρυθμοί

Γνωριμία με μεγάλη ποικιλία κρουστών οργάνων (ελληνικά, αφρικάνικα, latin κ.α.). Η γοητεία των αφρικάνικων ρυθμών και της βραζιλιάνικης σάμπας γίνεται το εργαλείο για τη διδασκαλία απλών μουσικών εννοιών, για καλλιέργεια ομαδικού πνεύματος, για συνεργασία, σεβασμό της διαφορετικότητας κλπ.

Βιογραφικά εισηγητών

Η **Kadna Pinheiro Cordeiro** άρχισε τις μουσικές της σπουδές σε ηλικία 5 χρονών. Αποκτώντας το Bachelor στη Μουσική στα 19 της, κέρδισε σ' έναν διαγωνισμό να διδάξει φλάουτο στο Federal University της Santa Maria, όπου υπάρχει ένα από τα πιο αξιόλογα τμήματα μουσικής κατεύθυνσης στη Βραζιλία. Μετακόμισε στο Λονδίνο το 1986, όπου έμεινε για 15 χρόνια. Σπούδασε στο Guildhall School of Music and Drama, απέκτησε το Master στη Μουσική Εκπαίδευση στο Middlesex University, δίδαξε σε 5 σχολεία, παρέδωσε ιδιαίτερα μαθήματα, ήταν μόνιμη μουσικός στην Πρεσβεία της Βραζιλίας και ανέπτυξε το μουσικοπαιδαγωγικό πρόγραμμα Hullabaloo. Σήμερα διδάσκει μουσική στο American School of Recife, Brazil και Escola Conviner, διευθύνει την Ορχήστρα Φλάουτων και Κρουστών Sons da Vila και ασχολείται με τη Βραζιλιάνικη Μουσική και τα εργαστήρια της Hullabaloo. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε πολιτιστικά περιοδικά και εφημερίδες και παρουσίασε εργασίες της σε συνέδρια του Οργανισμού Βραζιλιάνικης Μουσικής Εκπαίδευσης.

Η **Lori Custodero (Ph.D.)** είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Μουσικής και Μουσικής Παιδαγωγικής στο Teachers College, Columbia University των Η.Π.Α. όπου έχει αναπτύξει κατεύθυνση σπουδών Προσχολικής Μουσικής Αγωγής, η οποία ενσωματώνει την παιδαγωγική και την έρευνα τόσο μέσω της θεωρίας όσο και μέσω της πρακτικής. Οι σπουδές της περιλαμβάνουν πτυχία στο πιάνο και στα θεωρητικά της μουσικής και διδακτορικό δίπλωμα Μουσικής Παιδαγωγική από το University of Southern California. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται κυρίως στη μελέτη των παιδιών από τη βρεφική ηλικία ως την περίοδο της προ-εφηβείας, και των ενηλίκων ως μουσικών, δασκάλων, και γονιών. Έχει παρουσιάσει και δημοσιεύσει εργασίες της σχετικά με θέματα μουσικής πρόκλησης, ενασχόλησης και ουσίας στην τάξη, στον χώρο του παιχνιδιού, και στην οικογένεια. Έχει υπηρετήσει σε διάφορες θέσεις διοικητικής ηγεσίας τόσο σε εθνικό επίπεδο στο National Association for Music Education (MENC) και στο American Orff Schulwerk Association (AOSA) των Η.Π.Α., αλλά και διεθνώς στην Ομάδα Εργασίας για την Προσχολική Μουσική Εκπαίδευση (Early Childhood Music Commission) της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (International Society for Music Education), στην οποία πρόσφατα συμπλήρωσε θητεία έξι χρόνων.

Ο **David Elliott** είναι από το 2002 καθηγητής Μουσικής και Μουσικής Παιδαγωγικής στο New York University. Υπήρξε καθηγητής και πρόεδρος του τμήματος Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου του Toronto για 25 χρόνια. Έχει υπηρετήσει ως Επισκέπτης Καθηγητής σε μεγάλο αριθμό πανεπιστημιακών μουσικών τμημάτων, μεταξύ άλλων στα: Northwestern, Indiana, University of North Texas, Puerto Rico Conservatory of Music, University of Limerick (Ιρλανδία), και University of Cape Town (Νότια Αφρική). Είναι ο συγγραφέας του βιβλίου *Music Matters: A New Philosophy of Music Education* (1995), το οποίο χρησιμοποιείται ως βασικό εργαλείο σε πολλές πανεπιστημιακές μουσικές σχολές παγκοσμίως. Το 2005, ο εκδοτικός οίκος Oxford University Press εξέδωσε το *Praxial Music Education: Reflections and Dialogues* (2005). Πρόκειται για μια συλλογή εργασιών 19 επιστημόνων από όλο τον κόσμο, οι οποίες διερευνούν περαιτέρω μια μεγάλη γκάμα θεμάτων που συμπεριλαμβάνονται στο Music Matters. Έχει δώσει περισσότερες από 200 διαλέξεις και εισηγήσεις ως προσκεκλημένος ομιλητής σε πανεπιστήμια και παγκόσμια συνέδρια, και έχει βραβευθεί ως συνθέτης/ενορχηστρωτής. Το 2003 ο D. Elliott ίδρυσε το International Journal of Community Music (<http://www.intljcm.com>), το οποίο αποτελεί το πρώτο επιστημονικό περιοδικό του είδους του. Είναι επίσης μέλος της συντακτικής επιτροπής σε άλλα έξι περιοδικά ανάλογου επιστημονικού περιεχομένου.

Η **Lucy Green** είναι καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγικής στο Institute of Education, University of London. Έχει συγγράψει τα βιβλία: *Music on Deaf Ears: Musical Meaning, Ideology and Education* (1988), *Music, Gender, Education* (1997) και *How Popular Musicians Learn: A Way Ahead For Music Education* (2002), καθώς και ένα μεγάλο αριθμό άρθρων και κεφαλαίων βιβλίων πάνω στη μουσική εκπαίδευση και την κοινωνιολογία της μουσικής. Έχει δώσει διαλέξεις ως κεντρική ομιλήτρια και σεμινάρια σε συνέδρια και πανεπιστήμια στην Ευρώπη, Ασία, Αμερική και είναι μέλος της συντακτικής επιτροπής πολλών περιοδικών, μεταξύ άλλων στα: *Music Education Research*, *Popular Music and Gender, Education, Music and Society*. Η τρέχουσα ερευνητική της δραστηριότητα, η οποία αποτελεί μέρος του προγράμματος UK Paul Hamlyn 'Musical Futures', αφορά στον τομέα έρευνας και ανάπτυξης αναλυτικών προγραμμάτων και είναι ένα πρακτικά εφαρμόζόμενο πρόγραμμα που αποσκοπεί στην εισαγωγή των ανεπίσημων τρόπων μάθησης της ποπ (popular) μουσικής στην επίσημη εκπαίδευση.

Ο **Jere T. Humphreys** είναι καθηγητής Μουσικής Παιδαγωγικής στο Arizona State University (USA). Γνωστός για την πολυπραγμοσύνη στη διδασκαλία και έρευνα έχει παρουσιάσει κεντρικές εισηγήσεις και διαλέξεις, έχει διεξάγει έρευνες, σε 24 χώρες σε πέντε ηπείρους και σε περισσότερες από τις μισές πολιτείες των ΗΠΑ. Έχει στο ενεργητικό του περισσότερες από 90 δημοσιεύσεις και υπήρξε μέλος της συντακτικής επιτροπής 12 επιστημονικών περιοδικών και εκδότης ενός από αυτά. Έχει τον τίτλο του Senior Fulbright Scholar και του έχει απονεμηθεί το 2006 Senior Researcher Award από την MENC: The National Association for Music Education, έχει εργαστεί για το U.S. Department of State και σε επιδοτούμενα προγράμματα του U.S. National Endowment for the Arts καθώς και του European Union/Greek Ministry of Education. Επί του παρόντος είναι Διακεκριμένος Επισκέπτης Καθηγητής στο Cyprus College, επιστημονικός σύμβουλος της Ελληνικής Ένωσης για την Μουσική Εκπαίδευση και μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *Μουσικοπαιδαγωγικά* της Ελληνικής Ένωσης για την Μουσική Εκπαίδευση.

Ritsuko Kojima: Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Osaka Kyoiku, στην Παιδαγωγική Σχολή. Τελείωσε το διδακτορικό και το μεταπτυχιακό της στο Πανεπιστήμιο του Nagoya στην Ιαπωνία. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν ικανότητες επίλυσης προβλημάτων στη μουσική, μουσική έκφραση και σκέψη και ανάπτυξη του μουσικού curriculum. Έχει δημοσιεύσει εργασίες σε παγκόσμια περιοδικά και είναι συγγραφέας 6 βιβλίων στο χώρο της έρευνας της. Επίσης, είναι editor in chief της Ιαπωνικής Ένωσης για τη Μελέτη της Σχολικής Εκπαιδευτικής Πρακτικής της Μουσικής.

Η **Sezen Özeke** είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής Εκπαίδευσης στο Uludag Πανεπιστήμιο, στη Bursa της Τουρκίας. Ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στη μουσική (1997) και διδακτορικές σπουδές (2003) στη μουσική εκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο της Arizona. Εργάστηκε ως βοηθός εκδότη (2000-2002) στο Journal of Historical Research in Music Education. Εργάστηκε επίσης ως ακαδημαϊκός κριτής στη σειρά Making Music των εκδόσεων Pearson Education, Inc. Έχει παρουσιάσει μουσικά εργαστήρια στο American Orff-Schulwerk Association National Conference στο Phoenix της Αριζόνα, στο Arizona Music Educators Association In-Service Conference στο Tempe της Arizona και στο 4ο Συνέδριο της E.E.M.E. στη Λαμία. Έχει κάνει πολλές εισηγήσεις σε συνέδρια στην Τουρκία, τη Νορβηγία, την Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τις Η.Π.Α. Έχει πτυχία συστήματος Orff και Kodaly. Εργάστηκε επίσης ως συντονίστρια του προγράμματος Erasmus στο Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Uludag στο Bursa της Τουρκίας.

Akemi Sakamoto: Αποφοίτησε από το Παιδαγωγικό Πανεπιστήμιο του Osaka στην Ιαπωνία με μεταπτυχιακό στη Μουσική Εκπαίδευση. Δημοσίευσε πολλά μουσικά εγχειρίδια για φοιτητές κολεγίου και ενήλικες και επιστημονικά άρθρα όπου αναλύει την ανάπτυξη της μουσικής αντίληψης και αίσθησης σε μουσικά μαθήματα τα οποία εμπλέκουν ψηφιακή τεχνολογία όπως MIDI και διαδίκτυο. Σήμερα είναι λέκτορας στο Πανεπιστήμιο του Kio στην πόλη Nara της Ιαπωνίας.

Shiyo Sakamoto: Αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο του Gakushuin στην Ιαπωνία, με μεταπτυχιακό στην Αγγλική φιλολογία και μελέτησε Απόκτηση Δεύτερης Γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Hawaii. Εξειδικεύεται στις επιβοηθούμενες από υπολογιστή οδηγίες εμπλέκοντας εκμάθηση μουσικής και δεύτερης ξένης γλώσσας. Είναι συγγραφέας μαζί με άλλους του *Polite Fictions in Collision*, ένα αγγλικό εγχειρίδιο που εστιάζεται στη διαπολιτισμική κατανόηση. Είναι αναπληρωτής καθηγητής στο International Buddhist University στην Osaka της Ιαπωνίας.

Marissa Silverman: Διδάσκει θέματα μουσικής και μουσικής εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης και εργάζεται ως New York City Teaching Fellow στο Long Island City High School in Queens στη Νέα Υόρκη. Ως δημόσιος μουσικός εκπαιδευτικός διδάσκει Αγγλικά και μουσική και έχει δημιουργήσει διεπιστημονικά μαθήματα τα οποία συνδέουν και τα δύο αντικείμενα. Έχει δημοσιεύσει κείμενά της στο *The New York Times* και σε επιστημονικά και ακαδημαϊκά περιοδικά. Είναι ενεργός μουσικός και ως ερμηνεύτρια φλάουτου έχει δώσει συναυλίες σε Πανεπιστήμια και Μουσικές Ακαδημίες στη Βόρειο Αμερική. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν μουσική αυθεντικότητα και ερμηνία, ερμηνευτικές πρακτικές του 19ου αιώνα, φιλολογική θεωρία και κριτική και ανάπτυξη διεπιστημονικών προγραμμάτων σπουδών.

Theodora Stathopoulos: Από το 1992 είναι εξειδικευμένη μουσικός στο FACE (Fine Arts Core Education) School και από το 2000 είναι υπεύθυνη του τμήματος εγχόρδων. Είναι ενεργός μουσικός εκπαιδευτικός από τη 1977 και συνεργάζεται με το Τμήμα Μουσικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Quebec στο Montreal στις πρακτικές ασκήσεις των φοιτητών. Τέλος, είναι reviewer του Υπουργείου Εκπαίδευσης του Quebec. Υποψήφια για το Prime Minister's Award for Teaching Excellence, είναι μέλος της Καναδικής Επιτροπής της UNESCO για τις Τέχνες και του Συνασπισμού για τη Μουσική Εκπαίδευση στον Καναδά. Πρώην πρόεδρος της *La Fondation Les amis des beaux-arts*, σήμερα είναι αντιπρόεδρος της Εταιρείας Μουσικών Εκπαιδευτικών του Quebec.

Nikolina Ognenska Stoyanova

Είναι καθηγήτρια στο South West University "Neophit Rilsky" στη Βουλγαρία και έχει διδακτορικό στη Μουσική Εκπαίδευση. Έχει διδάξει, ως επισκέπτρια καθηγήτρια, Μεθοδολογία της Μουσικής Εκπαίδευσης, Μουσική Θεωρία και solfège στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Bourgas. Είναι Πρόεδρος του Τμήματος Μουσικής και αντιπρόεδρος της General Meeting in SWU "N. Rilski". Από το 1998 είναι μέλος της ISME. Συμμετείχε σε εργαστήρια και εισηγήσεις στα Συνέδρια που έγιναν το 2000 στο Lincoln (Nebraska), το 2002 στο Malmo (Σουηδία), το 2002 στο Bergen (Νορβηγία), το 2006 στην Kuala Lumpur (Μαλαισία) και στα Συνέδρια που οργάνωσε η E.E.M.E. (2002 στον Βόλο και 2005 στη Λαμία). Είναι Πρόεδρος του τμήματος της Union of Scientists στην Βουλγαρία-πόλη Blagoevgrad και μέλος της Managing Committee of Union of Scientists στη Βουλγαρία. Το κυρίως ερευνητικό αντικείμενό της είναι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών μουσικής όλων των βαθμίδων και η Βουλγαρική παραδοσιακή μουσική, επικεντρώνοντας κυρίως στα

ασύμμετρα μέτρα. Το θέμα του διδακτορικού της είναι Αναπτύσσοντας την αίσθηση του μέτρου μέσω του αυτοσχεδιασμού στους παραδοσιακούς Βουλγάρικους χορούς. Είναι συγγραφέας της μεθόδου ΜΕΛΟΡΕΙΑ για την ανάπτυξη των μουσικών ικανοτήτων. Επίσης, έχει γράψει εκπαιδευτικά εγχειρίδια για μαθητές του σχολείου και του πανεπιστημίου.

Η **Σοφία Αγγελίδου** είναι απόφοιτη του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ και στην Διπλωματική της εργασία ασχολήθηκε με την Μουσική Εικονογραφία με επιβλέπουσα την καθηγήτρια Αλεξάνδρα Γουλιάκη-Βουτυρά. Παρακολούθησε μαθήματα μουσικολογίας και διευθυνσης χορωδίας στην Μουσική Ακαδημία Pantso Bladigeron της Σόφιας. Ανήκει στην ερευνητική ομάδα του αρχείου Μουσικής Εικονογραφίας του ΑΠΘ και στην ομάδα του Πολιτιστικού Ιδρύματος του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς για την επανέκθεση του Μουσείου Ελληνικών Μουσικών Οργάνων. Από το 2003 εργάζεται ως μουσικός στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ενώ είναι και διευθύντρια χορωδιών. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε μουσικοπαιδαγωγικά και μουσικολογικά περιοδικά. Είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ και μέλος του ΔΣ της Ελληνικής Ένωσης για την Μουσική Εκπαίδευση (ΕΕΜΕ). Μιλάει Αγγλικά, Ιταλικά και Βουλγάρικά. Σήμερα είναι φοιτήτρια επί διδακτορικό στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με επιβλέποντα τον καθηγητή Χάρη Ξανθουδάκη, καθώς επίσης και στο προπτυχιακό τμήμα του ΕΑΠ στον τομέα του Ελληνικού Πολιτισμού.

Ο **Πολύβιος Ανδρούτσος** (Ph.D) είναι μουσικοπαιδαγωγός-ερευνητής. Έχει δημοσιεύσει ένα βιβλίο και πάνω από 60 άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά για την μουσική εκπαίδευση, καθώς επίσης έχει πραγματοποιήσει διαλέξεις και σεμινάρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει διδάξει μουσική στην ειδική εκπαίδευση, σε σχολεία Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης, και Μουσική Παιδαγωγική στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι.Θ. και στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Επίσης έχει διδάξει στα ΠΕΚ σε καθηγητές μουσικής Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης και στα προγράμματα Εξειδίκευσης Μουσικοπαιδαγωγικής Επιμόρφωσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Διατέλεσε αξιολογητής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για βιβλία και διδακτικό υλικό (2001 και 2003). Είναι ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.), όπου διατέλεσε πρόεδρος (1997-2003, 2006-2007) και αντιπρόεδρος (2003-2006), ενώ είναι μέλος του ΔΣ (2006-2008) της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME). Διατέλεσε συντονιστής για την Ελλάδα (1997-2006) στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Μουσική στα Σχολεία (EAS). Επίσης, είναι μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Μουσικοπαιδαγωγικά* και του περιοδικού *International Journal of Music Education: Practice*.

Η **Έφη Βετούλακη** σπούδασε πιάνο, ανώτερα θεωρητικά, τραγούδι και Μουσική Προπαιδεία. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Παίζει πιάνο και σαξόφωνο. Έχει εργαστεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στην Ε.Ρ.α., στη Δημοτική Φιλαρμονική Ηρακλείου. Τα τελευταία 2 χρόνια διευθύνει τη Δημοτική Χορωδία Χερσονήσου. Έχει 6 δισκογραφικές εργασίες, 2 από τις οποίες βρίσκονται στην Εθνική βιβλιοθήκη "Άλμαν Βουδούρη" του Μεγάλου Μουσικής. Έχει πραγματοποιήσει παραστάσεις μιούζικαλ σε μουσική και κείμενά της και βραβεύτηκε από τον Δήμο Ηρακλείου στη λογοτεχνία. Έχει μιλήσει σε διημερίδες και σεμινάρια για τη μουσική αγωγή στην εκπαίδευση καθώς και στο 1ο συνέδριο της ΕΕΜΑΠΕ. Είναι ιδρυτικό μέλος της ομάδας "Ιατρική της Μουσικής". Έχει πραγματοποιήσει 2 μουσικές εκδόσεις και 2 εκδόσεις βιβλίων με το Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης (ΚΤΕ Κρήτης). Εργάζεται ως αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής και Πολυμέσων του ΤΕΙ Ηρακλείου.

Ο **Πέτρος Βούβαρης** είναι κάτοχος πτυχίου Χημικού Μηχανικού από το Αριστοτέλειο Πα-

νεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, διπλώματος πιάνου από το Σύγχρονο Ωδείο Θεσσαλονίκης, μεταπτυχιακού διπλώματος στην εκτέλεση του πιάνου από το University of North Carolina των ΗΠΑ και διδακτορικού διπλώματος στην εκτέλεση και παιδαγωγική του πιάνου με δευτερεύοντα κλάδο ειδίκευσης τα ανώτερα θεωρητικά από το University of Wisconsin των ΗΠΑ. Έχει ενεργή καλλιτεχνική δράση, δίνοντας συχνά ρεσιτάλ μουσικής για σόλο πιάνο και ρεσιτάλ μουσικής δωματίου με ιδιαίτερη έμφαση στο ρεπερτόριο του εικοστού αιώνα. Το ερευνητικό του ενδιαφέρον στρέφεται σε θέματα που άπτονται του πεδίου της κριτικής ανάλυσης και της παιδαγωγικής του πιάνου, με εργασίες που έχουν ανακοινηθεί σε επιστημονικά συνέδρια, σεμινάρια και ημερίδες στις ΗΠΑ και στην Ελλάδα πάνω σε θέματα όπως "Η έννοια του Grundgestalt στη μορφολογική θεωρία του Arnold Schoenberg", "Η απουσία θεματικής ανάπτυξης ως επιβεβαίωση της παρουσίας του ελληνικού στοιχείου στα 44 παιδικά κομμάτια πάνω σε ελληνικούς σκοπούς του Γιάννη Κωνσταντινίδη", "Αυτοσχεδιασμός στο πιάνο: Ένα πολύτιμο παιδαγωγικό εργαλείο", "Θέτοντας τις βάσεις για τεχνική αριότητα και αντάρχεια: Τα τρία πρώτα χρόνια εκπαίδευσης στο πιάνο".

Η Κωνσταντίνα Δογάνη είναι Λέκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΤΕΠΑΕ) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Έχει επίσης διδάξει Μουσική Παιδαγωγική στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΤΕΠΑΕΣ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ρόδος και στο Πανεπιστήμιο Έξετερ, Αγγλίας. Έχει εργασθεί ως νηπιαγωγός αλλά και ως μουσικοπαιδαγωγός με παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι διδάκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής του Παν/μίου του Έξετερ, Αγγλίας και έχει κάνει μεταπτυχιακό στη Μουσική Παιδαγωγική στο Παν/μιο του Ρέντινγκ, Αγγλία. Έχει πτυχίο στην Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και πτυχίο πιάνου από το Πρότυπο Πειραματικό Ωδείο Αθηνών. Έχει συμμετάσχει σε σεμινάρια μουσικοπαιδαγωγικής και έχει παίξει ως σολίστας στην Ελλάδα και το εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένης της Ορχήστρα Parthenopea στη Νάπολη, Ιταλία. Συνθέτει μουσική για παιδιά και για έργα παιδικού θεάτρου και κουνκλοθεάτρου. Είναι συντονίστρια για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Μουσική στα Σχολεία (EAS) [<http://eas.punkt.at/>]. Ερευνητικά ενδιαφέροντα: διερεύνηση της αλληλεπίδρασης μαθητή-δασκάλου κατά τη διάρκεια μουσικής δημιουργίας στην τάξη, προετοιμασία εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη ανατοχαστικής σκέψης στη διδασκαλία της μουσικής.

Η Ζωή Διονυσίου είναι Λέκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Σπούδασε Παιδαγωγική (Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, ΑΠΘ) και Μουσική (Πιάνο, Ανώτερα Θεωρητικά και Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική). Έχει Μεταπτυχιακό (ΜΑ) και Διδακτορικό Δίπλωμα (PhD) στη Μουσική Παιδαγωγική από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Δημοσιεύσεις της περιλαμβάνουν έρευνες στον χώρο της μουσικής παιδαγωγικής σχετικά με τη διδασκαλία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής, τα Μουσικά Σχολεία της Ελλάδας, την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην ελληνική μουσική και τη μουσική εκπαίδευση, την εκμάθηση της μουσικής σε χώρους εντός και εκτός του σχολικού χώρου και άλλα. Έχει διδάξει στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη Μεγάλη Βρετανία και σε σεμινάρια Μουσικής Παιδαγωγικής στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ο Μάρκος Φ. Δραγούμης γεννήθηκε το 1934 στην Αθήνα. Σπούδασε πιάνο, ανώτερα θεωρητικά και βυζαντινή μουσική με δασκάλους τους Μ. Παλλάντιο, Γ. Α. Παπαϊωάννου, Σ. Καρά κ.α. Μετά το τέλος των σπουδών του στην Αθήνα το 1962, πήγε με υποτροφία του Βρετανικού Συμβουλίου στην Αγγλία, όπου παρακολούθησε σε μεταπτυχιακό επίπεδο, μαθήματα μουσι-

κολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης με καθοδηγητή καθηγητή τον Egon Wellesg. Επιστρέφοντας στην Αθήνα το 1964, δίδαξε ως το 1988 μουσική στη Μέση Εκπαίδευση (Κολέγιο Αθηνών), και από το 1970 ως το 2003 ιστορία της μουσικής στο Ωδείο Αθηνών. Επί 35 χρόνια συνεργάζεται με το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, του οποίου είναι τώρα και υπεύθυνος. Έχει πολλές δημοσιεύσεις μουσικολογικού περιεχομένου στο ενεργητικό του (βιβλία, δίσκοι, άρθρα), έχει λάβει μέρος σε διεθνή μουσικολογικά συνέδρια και είναι μέλος της Διεθνούς Μουσικολογικής Εταιρείας. Για την ως τώρα προσφορά του στη μουσική ζωή του τόπου βραβεύτηκε το 1991 από την Ακαδημία Αθηνών.

"ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ" Καλλιτεχνική Παιδαγωγική Ομάδα. Η Ομάδα δραστηριοποιείται από το 1986 στο χώρο της αισθητικής αγωγής, έχει αναδείξει το παιχνίδι ως βασική μέθοδο προσέγγισης των τεχνών και προτείνει τη σύμπλεξη των τεχνών στα προγράμματα αισθητικής αγωγής. Οργανώνει: α) εργαστήρια και σεμινάρια τέχνης, β) γιορτές εμφύχωσης με παιδιά, γ) ημερίδες και συνέδρια για την προώθηση του διεπιστημονικού διαλόγου, δ) προγράμματα αισθητικής αγωγής. Έχει εκδώσει: "Το σχολείο εργαστήρι τέχνης και δημιουργίας" (1994), Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών - Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1994 "Δέκα δημιουργικά βήματα για μια σχολική παράσταση" (1998), Αθήνα: Καστανιώτης: "Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία" (2004). Θεσσαλονίκη: University Studio Press. Μέλη της ομάδας: Γκανά Γεωργία, μουσικός, μουσικοπαιδαγωγός, εμφυχώτρια Θεατρικού Παιχνιδιού. **Ζησοπούλου Ελένη**, Νηπιαγωγός, μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Τ.Ε.Π.Α.Ε του Α.Π.Θ. Κοζκίδου Μαρία, Μουσικός, Νηπιαγωγός, Ειδική Επιστήμων και Διδάκτορας του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Χατζηκαμάρη Παναγιώτα, Εκπαιδευτικός, εμφυχώτρια Θεατρικού Παιχνιδιού.

Ο Χρήστος Εργέκογλου σπούδασε κλασική Αρμονία, μουσικοπαιδαγωγικά, κρουστά καθώς και μαθηματικά στη Θεσσαλονίκη. Διδάχθηκε παραδοσιακούς ελληνικούς ρυθμούς και τουμπέλεκι από τον Γιώργο Μαυρομάτη, ενώ παρακολούθησε πολλά σεμινάρια για αφρικάνικα και Latin κρουστά στην Ελλάδα και την Αυστρία. Διδάσκει μουσικοκινητική αγωγή σε σχολεία, ωδεία, νηπιαγωγεία, εργαστήρια κ.α. καθώς και κρουστά σε παιδιά και ενήλικες. Υπήρξε εισηγητής σε πολλά σεμινάρια για τη διδασκαλία ελληνικών και ξένων παραδοσιακών ρυθμών και τεχνικής των κρουστών. Έχει δημοσιεύσει άρθρα για τη μουσική εκπαίδευση. Είναι ιδρυτικό μέλος του εργαστηρίου κρουστών ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΩΝΟ και τέως μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Ε.Ε.Μ.Ε.

Ο Δημήτρης Θέμελης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1931 και είναι γιος του ποιητή Γιώργου Θέμελη. Απόφοιτος του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης -βιολί και θεωρητικά- συνέχισε με υποτροφία τις σπουδές του στο Μόναχο, βιολί με τον Kurt Stiehler, Μουσικολογία, Βυζαντινολογία και Αρχαία Ιστορία στο Πανεπιστήμιο, απ' όπου αποφοίτησε ως διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής. Διετέλεσε διευθυντής του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης, καθηγητής Μουσικολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και πρόεδρος του, επίσης κοσμήτορας της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ. Από το Σεπτέμβριο του 1998 είναι ομότιμος καθηγητής του ΑΠΘ. Διετέλεσε πρόεδρος της καλλιτεχνικής επιτροπής της ΚΟΘ., εκπρόσωπος του Διεθνούς Συμβουλίου Παραδοσιακής Μουσικής (ICTM), από το 1994 τακτικό μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Νέας Υόρκης. Το 1990 τιμήθηκε με το "χρυσό βραβείο" μουσικής προσφοράς από την Μουσική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος. Είναι επίσης μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών και Επίτιμο Μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση. Δημοσίευσε μεταξύ άλλων μελέτες για την ελληνική μουσική -αρχαία, δημοτική και έντεχνη-, για τη διδακτική του βιολιού, για τη

μουσική μορφολογία και ανάλυση κ.α.. Έχει επίσης γράψει έναν σημαντικό αριθμό συνθέσεων, πολλές από τις οποίες έχουν παιχθεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Αθηνά Καραβόλτσου: Γεννήθηκε στην Αλεξανδρούπολη το 1973. Σπούδασε Μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Πατρών και Θεατρολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Παράλληλα ολοκλήρωσε σπουδές εμφυχωτή στο Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών ANIMA (δύο έτη, με τους: Ρ.Καραγεωργίου, Ν.Ζούκα, Μ. Σωτηροπούλου, Σ. Αβιγαδόρ, Δ. Ζορμπαλάς) και παρακολούθησε σεμινάριο εκπαιδευτικού δράματος του ΠΑ.Σ.Ε.Δ. (80 ώρες με τους: David Davis, Brian Woolland, κ.ά.). Είναι φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για το Θέατρο στην Εκπαίδευση στο Δουβλίνο (Trinity College). Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια δραματοποίησης παραμυθιού ('Θέατρο των Αλλαγών'), κινηματογράφου, υποκριτικής και σωματικής έκφρασης. Εμφανίστηκε σε παραγωγές θεατρικών παραστάσεων των Πολιτιστικών Ομάδων του Πανεπιστημίου Πατρών, σε παραστάσεις παιδικού θεάτρου σε νηπιαγωγεία και δημοτικά και οργάνωσε παραστάσεις με παιδιά σε συνεργασία με Συλλόγους Γονέων. Οργανώνει Πολιτιστικά προγράμματα Εκπαιδευτικού Δράματος για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι μέλος του Δ.Σ. του Πανελληνίου Συλλόγου Εκπαιδευτικού Δράματος.

Η Λευκοθέα Καρτασιδου σπούδασε στην Ελλάδα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του ΑΠΘ και στη Γερμανία, στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας - ως υπότροφος του Γερμανικού Κρατιδίου Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας - όπου έλαβε διδακτορικό στον τομέα της Θεραπευτικής Παιδαγωγικής. Είναι κάτοχος πτυχίου Ανοπτέρων Θεωρητικών (Αρμονία, Ωδική και Αντίστιξη) και έχει εργαστεί ως καθηγήτρια μουσικής σε ιδιωτική μουσική σχολή, ωδείο και στη Β/θμια Εκπαίδευση στο Μουσικό Σχολείο (Γυμνάσιο) Κατερίνης. Έχει εργαστεί στην Α/θμια Εκπαίδευση και σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής ως Νηπιαγωγός. Είναι Λέκτορας Ειδικής Αγωγής στο Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχει διδάξει στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής (Βόλος), στο Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ ως Π.Δ. 407/80 γνωστικά αντικείμενα σχετικά με τη μουσική αγωγή στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Διδάσκει σε Προγράμματα Εξειδίκευσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στα Διδασκαλεία του ΠΤΔΕ και ΤΕΠΑΕ του ΑΠΘ.

Μαίη Κοκκίδου: Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Κλασική Κιθάρα, Ανώτερα Θεωρητικά (πτυχία Ειδικού Αρμονίας, Αντίστιξης και Ενοργάνωσης) και Μουσική Παιδαγωγική. Είναι πτυχιούχος της Σχολής Νηπιαγωγών Θεσσαλονίκης και του Παιδαγωγικού τμήματος Νηπιαγωγών του Α.Π.Θ., κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (Α.Π.Θ.) και διδάκτωρ στο πεδίο της Συγκριτικής Μουσικής Εκπαίδευσης στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι μέλος του Δ.Σ. της Καλλιτεχνικής-Παιδαγωγικής ομάδας "ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ", με την οποία έχει συγγράψει και εκδώσει τα βιβλία "Το σχολείο εργαστήρι τέχνης και δημιουργίας" (1994-εκδ.: Ι.Ν.Σ.-Α.Π.Θ.) και "Δέκα δημιουργικά βήματα για μια σχολική παράσταση" (1999-εκδ.: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ) και καλλιτεχνική διευθύντρια της εταιρίας "Θεατρική Αναζήτηση". Έχει εκπονήσει πρόγραμμα μουσικής και θεατρικής αγωγής για όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης. Έχει συμμετάσχει σε πολλά συνέδρια, ημερίδες και σεμινάρια ως εισηγήτρια και εμπνευστρια σε θέματα καλλιτεχνικής παιδείας και μουσικής παιδαγωγικής. Είναι μέλος της ΕΕΜΕ, της ΕΕΜΑΠΕ, της ΟΜΕΡ, της ΕΑΣ, της ΙΣΜΕ και της ASCD. Υπηρετεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στο νομό Κοζάνης, είναι επιμορφώτρια των Π.Ε.Κ. και διδάσκει ως Ειδική Επιστήμων στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, στο μάθημα της Διδακτικής της Μουσικής και σε μαθήματα επιλογής σχετικά με την Αισθητική Παιδεία.

Ευαγγελία Κότσιρα: Σπούδασε στο Εθνικό Ωδείο από όπου πήρε πτυχίο Αρμονίας και πτυχίο πιάνου. Σπούδασε στο Τμήμα Φυσικών Επιστημών, Σχολή Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρακολούθησε κύκλο σπουδών Ιστορίας Τέχνης στο πανεπιστήμιο του Όσλο στην Νορβηγία. Εργάστηκε ως καθηγήτρια πιάνου και Θεωρητικών μαθημάτων στο Εθνικό Ωδείο και στο Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών του Κολλεγίου Αθηνών. Από τον Σεπτέμβριο του 1991 εργάζεται ως μόνιμη καθηγήτρια μουσικής στο Δημοτικό σχολείο του Κολλεγίου Αθηνών. Είναι ιδρυτικό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε. Είναι συνεργαζόμενο μέλος των συλλόγων Ε.Σ.Μ.Α. (Ελληνικός Σύλλογος για τη Μουσικοκινητική Αγωγή), Ε.Ε.Μ.Ε. (Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση). Έχει αναλάβει και εκπονήσει με την ιδιότητα του συντονιστή ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα "Σωκράτης-Comenius-Δράση 1" με τίτλο "Meeting my new Borders". Έχει διατελέσει συντονίστρια της τριετούς συνεργασίας του Κολλεγίου Αθηνών με την πανεπιστημιακή σχολή του Harvard στο πρόγραμμα "Renewing Academic Excellence". Έχει μεταφράσει το βιβλίο "*Me and my recorder*" της M. Hobsbawn ("Η φλογέρα μου και εγώ"), Μουσικός οίκος Νικολαΐδη.

Η **Αναστασία Κοτσοπούλου** είναι Ψυχολόγος και μουσικός. Έκανε το Μάστερ και το Διδακτορικό της στο Institute of Education, University of London. Εργάζεται ως Ψυχολόγος στον ιδιωτικό τομέα (ιδρύτρια και ιδιοκτήτρια του Συγχρονου Κέντρου Υποστήριξης- Κύπρου 72 Γλυφάδα), διδάσκει Ψυχολογία σε Παιδαγωγούς (ΙΕΚ Ιπποκράτειος) και έχει πάρει μέρος στα προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών του Υπουργείου Παιδείας (ΠΕΚ). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την Ψυχολογία, Εκπαίδευση, μουσική και τον συνδυασμό των παραπάνω στον τομέα της επίδρασης της μουσικής στο διάβασμα, την συμπεριφορά και την καθημερινότητα. Γράφει στο περιοδικό "*Υγεία και ποιότητα ζωής*", συμμετέχει στη τηλεοπτική εκπομπή "*Άρωμα Ελλάδας*" και είναι ομιλήτρια σε διεθνή και πανελλαδικά συνέδρια με ομιλίες. Η συγγραφική της δραστηριότητα περιλαμβάνει άρθρα και βιβλία. Είναι μέλος των συλλόγων British Psychological Society, Society for Education, Music and Psychology Research. Είναι παντρεμένη και έχει δύο παιδιά.

Μαρία Κουρκουρίκα: Σπούδασε πιάνο και ανώτερα θεωρητικά στο Μακεδονικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, καθώς και Οικονομικές Επιστήμες στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Παρακολούθησε τη σχολή Μουσικοπαιδαγωγικής Επιμόρφωσης στο Ωδείο "Μουσικό Κολέγιο" Θεσσαλονίκης. Διδάσκει Μουσική Αγωγή σε νηπιαγωγεία, παιδικούς σταθμούς, σχολεία και ωδεία του νομού Θεσσαλονίκης. Δίδαξε στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών στο Α.Π.Θ. καθώς και επί σειρά ετών στα Π.Ε.Κ. Θεσσαλονίκης καθώς και σε άλλα επιμορφωτικά σεμινάρια. Είναι Γραμματέας του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ.Ε. και αρωγό μέλος της ΕΣΜΑ. Έχει συγγράψει με την Τζένη Μωραΐτη το βιβλίο: 2007. *Διαθεματική Προσέγγιση της γνώσης στην Προσχολική Εκπαίδευση, Το μουσικό Γιασεμάκι. Διαθεματικές δραστηριότητες Μουσικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μαρία Κυνηγού Φλάμπουρα: Ειδικεύθηκε στη μελέτη των προβλημάτων της Ρυθμικής αγωγής, της κίνησης και της μουσικής των μικρών παιδιών (προσχολικής και σχολικής ηλικίας). Ανήκε στην ομάδα εργασίας για τον καταρτισμό του Νόμου 1158/81 περί οργάνωσης και διοικήσεως σχολών Ανωτέρας Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσης και τον καταρτισμό Προεδρικού διατάγματος 372/83. Ανήκε στην ομάδα εργασίας για τα μουσικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, στην ομάδα που αφορούν στον Ελληνικό χορό και ήταν ειδική σύμβουλος για τον καταρτισμό του προγράμματος της Ψυχοκινητικής Αγωγής και δραστηριοτήτων της προσχολικής ηλικίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Δίδαξε στη Σχολή Πράτσει-

κα, στη Μετεκπαίδευση Νηπιαγωγών της Μακρασλείου Παιδαγωγικής Δημοτικής Εκπαίδευσης, στη Σχολή Μωραΐτη, στη Σχολή ΧΙΛΛ, στη Σχολή Αναβρύτων, στη Σχολή Νηπιοβρεφολογίας των ΤΕΙ, στην Κρατική Σχολή Ορχηστρικής Τέχνης, στις Ανώτερες Επαγγελματικές Σχολές χορού, στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και της Πάτρας και στη Δραματική Σχολή του Θεάτρου Τέχνης. Έχει τιμηθεί με δύο βραβεία χορογραφίας, από το Κέντρο Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού Θεάτρου και από το σωματείο Ελλήνων Χορογράφων.

Η **Δήμητρα Μακρή** εργάζεται ως παιδαγωγός και ως ψυχολόγος στη Β΄/θμια και Γ΄/θμια Εκπαίδευση. Έχει σπουδάσει Γαλλική Φιλολογία, Οικιακή Οικονομία, Παιδαγωγικά - Ψυχολογία σε διάφορα πανεπιστήμια της Γαλλίας, όπως Paris X -Nanterre, Bourgogne, και το Χαροκοπεϊό Πανεπιστήμιο. Έχει μεταπτυχιακό στις επιστήμες της Αγωγής από το πανεπιστήμιο της Bourgogne, μεταπτυχιακό στις Ευρωπαϊκές Σπουδές από το πανεπιστήμιο Paris VIII. Είναι αριστούχος διδάκτορας της Ψυχολογίας της Ecole Pratique des Hautes Etudes Γαλλίας και αριστούχος διδάκτορας Γραμμάτων και Ανθρωπιστικών επιστημών Paris X -Nanterre Γαλλίας. Είναι επίσης κάτοχος μεταδιδακτορικού διπλώματος στην Ψυχολογία από την Ecole Pratique des Hautes Etudes Γαλλίας. Έχει συνεργαστεί σε ερευνητικά προγράμματα στην Ελλάδα (Πανεπιστήμιο Αθηνών) και στο εξωτερικό (Γαλλία-Πορτογαλία). Το ερευνητικό και συγγραφικό της έργο επικεντρώνεται στη Διδακτική των Ανθρωπιστικών μαθημάτων και στη Ψυχολογία των Ατομικών Διαφορών και της οικογένειας.

Ο **Ιωάννης Μακρής** εργάζεται στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση από το 1997. Σπούδασε ευρωπαϊκή μουσική, βυζαντινή μουσική, μουσικολογία, διεύθυνση χορωδίας, διεύθυνση ορχήστρας και διεύθυνση όπερας, στη Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Αγγλία, Τσεχία, Βουλγαρία και Ελλάδα. Είναι πτυχιούχος τεχνολόγος πολιτικός μηχανικός (ΤΕΙ-Α) και πτυχιούχος μουσικής- μουσικολογίας του πανεπιστημίου Paris-IV Sorbonne Γαλλία. Είναι αριστούχος διδάκτο της Ecole Pratique des Hautes Etudes Γαλλίας στη Νευροψυχολογία- Συμπεριφορές. Έχει συμμετάσχει σε πολλά παγκόσμια φεστιβάλ ως μαέστρος, ενώ το καλλιτεχνικό του έργο έχει λάβει βραβεία από φορείς κρατών της Αμερικής, της Ευρώπης και της Αφρικής. Το ερευνητικό και συγγραφικό του έργο επικεντρώνεται κυρίως στην Ψυχολογία - Μουσική, στη Συγκριτική Μουσικολογία και στη Μουσική Παιδαγωγική. Δίδαξε στο Τμήμα της Νοσηλευτικής Β΄ του ΤΕΙ-Α το μάθημα "Εισαγωγή στη Μουσικοθεραπεία".

Ο **Θωμάς Μαρόπουλος** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1963. Έκανε σπουδές πιάνου, κλασικού τραγουδιού και θεωρίας της Μουσικής στο Ελληνικό Ωδείο και στο πρότυπο Πειραματικό Ωδείο, αποκτώντας πτυχία ανωτέρων θεωρητικών μαθημάτων και ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του, λαμβάνοντας Δίπλωμα Σύνθεσης με καθηγητή τον Β. Φόστερ. Παράλληλα, παρακολουθεί για τρία έτη μαθήματα Μουσικής Ανάλυσης και Μουσικής του 20ού αιώνα, υπό την επίβλεψη του μουσικολόγου Γιώργου Ζερού. Παρακολούθησε επίσης μαθήματα Ανάλυσης και Σύγχρονης Μουσικής με τον Θεόδωρο Αντωνίου και τον Χάρη Ξανθουδάκη, ενώ σε σεμινάρια μελέτησε το μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα Kodaly. Επί σειρά ετών δίδαξε μουσική θεωρία, Μορφολογία, Ανάλυση και Σύνθεση στην Ωδειακή εκπ/ση. Είναι καθηγητής μουσικής στην Α/βάθμια δημόσια εκπ/ση. Τα Παν/μιακά έτη 1996-97 και 1997-98, δίδαξε το μάθημα 'Μουσική Ανάγνωση και Υπαγόρευση' στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Παν/μίου Αθηνών. Έχει γράψει μουσική για διάφορα σύνολα, χορωδία, ορχήστρα, μερικά έχουν παιχθεί σε διάφορες συναυλίες, ενώ έχει πάρει μέρος σε διεθνείς διαγωνισμούς σύνθεσης (Franco Evangelisti της Ρώμης, Δημήτρη Μητρόπουλου του ΟΜΜΑ, Γιάννη Παπαϊωάννου του ΥΠ.ΠΟ., κ.α.). Έχει διδάξει στα Π.Ε.Κ., και σε άλλα σεμινάρια επι-

μόρφωσης, ενώ έχει πάρει μέρος σε συνέδρια ως εισηγητής και έχει δημοσιεύσει διάφορα άρθρα μουσικής παιδαγωγικής. Είναι τακτικό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε.

Η **Λέσποινα Ματθαιοπούλου** γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Μουσική Παιδαγωγική από το University of London, Institute of Education με υποτροφία του ιδρύματος Λίλιαν Βουδούρη. Είναι πτυχιούχος και αριστούχος στο τμήμα του Ειδικού Αρμονίας, Αντίστιξης, Ενοργάνωσης και Φούγκας του Μακεδονικού Ωδείου Θεσσαλονίκης. Είναι απόφοιτος του ετήσιου μουσικοπαιδαγωγικού προγράμματος επιμόρφωσης του Ωδείου "Μουσικό Κολλέγιο" Θεσσαλονίκης. Δίδαξε Μουσικοκινητική Αγωγή βασισμένη σε σύγχρονες μουσικοπαιδαγωγικές μεθόδους σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία και ωδεία της Πτολεμαΐδας και της Κοζάνης, και στο Ωδείο "Μουσικό Κολλέγιο" της Θεσσαλονίκης. Δίδαξε στο Παιδαγωγικό τμήμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για το πρόγραμμα της "Ακαδημαϊκής και Επαγγελματικής Αναβάθμισης της Α'βάθμιας Εκπαίδευσης", το γνωστικό αντικείμενο της "Μουσικής Αγωγής". Δίδαξε Μουσικοκινητική Αγωγή στο Ι.Ε.Κ. του Αγίου Δημητρίου στην Αθήνα. Σήμερα διδάσκει στο Ελληνικό Ωδείο Αθηνών. Έχει συγγράψει τα βιβλία με τίτλο *"Το Πρώτο μου Βιβλίο - Θεωρία της Μουσικής"* Οκτώβριο 1998, *"Μουσικοπονηριές 1"* Δεκέμβριο 2004, *"Μουσικοπονηριές 2"* Νοέμβριο 2005 και *"Η Κυρα-Μάρω πάει στο Μέγαρο Μουσικής"* Ιούνιος 2006 τα οποία έχουν εκδοθεί από τον εκδοτικό οίκο Φ. Νάκας.

Ο **Γιώργης Μελίκης** γεννήθηκε στη Μελίκη Ημαθίας το 1950. Σπούδασε Δημοσιογραφία, Πολιτικές Επιστήμες και Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και στο Α.Π.Θ. καθώς και μεταπτυχιακά μαθήματα κοινωνιολογίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη Μεγάλη Βρετανία και συνεργάστηκε με το BBC. Το 1969 αρχίζει συνεργασία με την ΕΡΤ την οποία και συνεχίζει δημιουργώντας μέχρι σήμερα χιλιάδες ραδιοφωνικές, τηλεοπτικές εκπομπές και ντοκιμαντέρ. Το 1974 αρχίζει συνεργασία με την παλαιά και ιστορική εφημερίδα Μακεδονία και παραμένει σ' αυτή μέχρι το κλείσιμό της το 1995. Το 1996 αναλαμβάνει αρχισυντάκτης στην εφημερίδα "Αγγελιοφόρος". Έχει δημιουργήσει το Αρχείο -Συλλογή: Γιώργης Μελίκης το οποίο περιλαμβάνει χιλιάδες επιτόπιες καταγραφές και έχει δημοσιεύσει περισσότερα από 40 βιβλία και μουσικές παραγωγές CD μερικά από τα οποία έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ισπανικά. Έχει ταξιδέψει σε πολλές χώρες τόσο ως δημοσιογράφος, όσο και ως ερευνητής και έχει διδάξει δημοσιογραφία και μουσική λαογραφία σε ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια. Πριν από 25 χρόνια έχει δημιουργήσει τον Λαϊκό Χειμώνα, ένα θεσμό με αμεσότητα και απήχηση που γίνεται στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης και στην Αίθουσα Τελετών του ΑΠΘ και στον οποίο μέχρι σήμερα έχουν εμφανιστεί περισσότεροι από 6.000 οργανοπαίχτες, τραγουδιστές και χορευτές.

Η **Λέσποινα Μπουλντή** γεννήθηκε στα Ψαχνά Ευβοίας. Είναι Πτυχιούχος του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, όπου εκπονήει τη διδακτορική της διατριβή ενώ είναι υπότροφος του Ιδρύματος 'Προποντίς'. Είναι επίσης Πτυχιούχος Πιάνου και Ανώτερων Θεωρητικών (Αρμονία, Αντίστιξη, β' έτος Φούγκας). Έχει λάβει μέρος σε πολλά σεμινάρια εκ των οποίων και ο Μονοετής Κύκλος Σπουδών των Μουσικοπαιδαγωγικών Συστημάτων C.Orff και Dalcroze της Σχολής Μωραΐτη. Έχει διδάξει Μουσική Αγωγή σε Ωδεία, Παιδικούς Σταθμούς και Νηπιαγωγεία, ενώ από το 2003 εργάζεται ως Νηπιαγωγός στην Δημόσια Προσχολική Εκπαίδευση. Είναι μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε, της ISME και της Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν στις συναισθηματικές αντιδράσεις στη μουσική, παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, όπως επίσης και ζητήματα καλλιέργειας της συναισθηματικής νοημοσύνης μέσω της μουσικής.

Η **Τξένη Μωραΐτη** είναι απόφοιτος της Σχολής Νηπιαγωγών Χανίων, της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης και του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Εκπόνησε διδακτορική διατριβή στο λαϊκό παραμύθι, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Εργάστηκε για πολλά χρόνια ως νηπιαγωγός και το 2003 εκλέχτηκε Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής Ν. Μαγνησίας. Από το 2002 μέχρι και σήμερα είναι διδάσκουσα, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Υπήρξε εισηγήτρια σε πολλά εκπαιδευτικά σεμινάρια, στα ΠΕΚ και έχει συμμετάσχει σε συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Δημοσιεύσεις της βρίσκονται σε σχετικά επιστημονικά περιοδικά. Έχει γράψει μεταξύ άλλων και τα βιβλία: 2006. *Διαθεματική Προσέγγιση της γνώσης στην Προσχολική Εκπαίδευση, Τι θέμα να διαλέξω στο χρόνο για να τρέξω. 40 θεματικές προσεγγίσεις από το Σεπτέμβριο ως τον Ιούνιο για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο, μαζί με τη Γλυκερία Διανέλλου, και 2007. *Διαθεματική Προσέγγιση της γνώσης στην Προσχολική Εκπαίδευση, Το μουσικό Γιασεμάκι. Διαθεματικές δραστηριότητες Μουσικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο, μαζί με τη Μαρία Κουρκοιούρα. Τέλος, επιμελήθηκε γλωσσικά και παιδαγωγικά την έκδοση της σειράς λαϊκών παραμυθιών για παιδιά: *Να σου πω ένα παραμύθι*, που κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Ταξιδευτής

Η **Νατάσα Οικονομίδου Σταύρου** γεννήθηκε στην Κύπρο το 1974. Το 1997 αποφοίτησε με Άριστα από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (υπότροφος του Ι.Κ.Υ). Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στη Μουσική Παιδαγωγική (Master of Arts) στο Πανεπιστήμιο του Reading με υποτροφία του Ιδρύματος Λεβέντη. Είναι διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρουσίασε επιστημονικές εργασίες σε Διεθνή και Παγκόσμια συνέδρια με θέματα σχετικά με το Αναλυτικό Πρόγραμμα της Μουσικής και τις στάσεις εκπαιδευτικών και μαθητών για το μάθημα της Μουσικής, την εκπαίδευση εκπαιδευτικών καθώς και τη διαθεματική προσέγγιση στο μάθημα της Μουσικής. Ερευνητικές εργασίες της έχουν δημοσιευθεί σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά στο χώρο της Εκπαίδευσης και της Μουσικής Παιδαγωγικής. Είναι μέλος διαφόρων επιστημονικών εταιρειών και αντιπρόεδρος της Μουσικολογικής Εταιρείας Κύπρου. Το 1998-2006 δίδαξε στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου το αντικείμενο "Μουσική και η Διδακτική της" (μέλος Ε.Ε.Π.). Από τον Οκτώβριο του 2006 διδάσκει στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Cyprus College ως επίκουρη καθηγήτρια στη Μουσική Παιδαγωγική. Είναι μέλος της συντακτικής επιτροπής του *International Journal of Music Education: Research*.

Η **Ιουλία Παπαγεώργη** είναι Coordinating Research Officer στο Institute of Education, University of London, όπου εργάζεται ως ερευνήτρια σε χρηματοδοτημένα ερευνητικά προγράμματα σε διάφορους τομείς της μουσικής ψυχολογίας και της μουσικής εκπαίδευσης. Η Ιουλία τελειώνει σύντομα το διδακτορικό της στο Institute of Education, University of London, όπου μελετά το άγχος της μουσικής εκτέλεσης σε έφηβους μουσικούς. Έχει BA (Hons) in Music από το University of Leeds και MA in Music Education από το Institute of Education, University of London. Κατέχει επίσης Πτυχίο Πιάνου (Άριστα Παμψηφεί) και Πτυχίο Αρμονίας (Άριστα Παμψηφεί) από το Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Είναι ενεργός εκτελεστής και είναι η πιανίστα της χορωδίας Λεάνδρος Σίταρος (Κύπρος), με την οποία κάνει τακτικές συναυλίες ως πιανίστα και χορωδός σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες. Έχει παρουσιάσει τη δουλειά της σε διεθνή ερευνητικά συνέδρια και σεμινάρια και έχει δώσει διαλέξεις σε μεταπτυχιακούς φοιτητές από το Ηνωμένο Βασίλειο και διάφορες άλλες χώρες.

Η **Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου** (M.A., PhD, University of London, Institute of Education) έ-

χει διδάξει μουσική σε δημόσια Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια και στα Μουσικά Σχολεία Παλλήνης και Βόλου. Επί του παρόντος διδάσκει Μουσική Παιδαγωγική στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και είναι Σχολική Σύμβουλος καθηγητών μουσικής για τη Βόρειο Ελλάδα. Ανάμεσα στα τρέχοντα ερευνητικά της ενδιαφέροντα συμπεριλαμβάνονται οι μουσικές προτιμήσεις ακροατών διαφορετικών ηλικιών και σε διαφορετικές συνθήκες της καθημερινής ζωής, η σύνθεση-ακρόαση και εκτέλεση στο σχολικό μάθημα μουσικής και η αξιολόγηση της μουσικής μάθησης και διδασκαλίας.

Ο **Αριστείδης Παπανικολάου** έκανε αυτοδίδακτες σπουδές στα αφρικανικά (Djembe) και αφροκουβανέζικα κρουστά (Congas) με ερεθίσματα από τους δασκάλους Aja Addy (Ghana), Famoudou Konate (Guinea), Adama Drame (Ivory Coast) και Milian Gali (Cuba). Παράλληλα από το 1987 μουσικά διαπολιτιστικά σεμινάρια σε συνεργασία με σχολεία, θέατρα, λαϊκά πανεπιστήμια και μουσικές σχολές με θέμα την αφρικάνικη και λατινοαμερικάνικη πολυρhythmic μουσική. Επίσης καλλιτεχνικές εμφανίσεις στην ελληνική και γερμανική ραδιοφωνία και τηλεόραση. 20 χρόνια εμπειρία και διδασκαλία σε ομάδες για μουσική επιμόρφωση, προσωπική ανάπτυξη και δημιουργική έκφραση.

Η **Ελισσάβη Περακάκη** είναι πτυχιούχος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και υποψήφια διδάκτωρ στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει στην πρωτοβάθμια (πρόγραμμα "Μελίνα") και από το 1998 μέχρι σήμερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Έχει συνεργαστεί με το Κέντρο Μουσικών Σπουδών του Δήμου Αμφισσας (1998-2003) και το Δημοτικό Ωδείο Ιτέας (2000-2003), στη διδασκαλία κιθάρας και θεωρητικών. Την περίοδο 1997-2003 συνεργάστηκε με τη "Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος Λίλιαν Βουδούρη" στις περιγραφές βιβλίων. Είναι πτυχιούχος κιθάρας του Εθνικού Ωδείου και έχει σπουδάσει ανώτερα θεωρητικά. Ήταν μέλος της χορωδίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (1992-1997) με συμμετοχές σε πολλές συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει πάρει μέρος σε πλήθος σεμιναρίων, συνεδρίων και ημερίδων μουσικοπαιδαγωγικού, κιθαριστικού και θεατρικού περιεχομένου. Συμμετέχει με εισηγήσεις σε συνέδρια της Ελλάδας (Βέροια:2002, Πειραιάς:2002, Σύρος:2004, Αθήνα:2005, Χαλκίδα:2005, Λαμία:2005) και του εξωτερικού (Exeter:2003), ενώ άρθρα της μουσικοπαιδαγωγικού περιεχομένου έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά περιοδικά (Μουσική Εκπαίδευση και Πολυφωνία).

Η **Γεωργία Πολυζώη** γεννήθηκε, ζει και εργάζεται ως δασκάλα στην Αθήνα. Είναι απόφοιτος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Λαμίας, της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης, του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και δευτεροετής σπουδάστρια στο Μαράσλειο Διδακταλείο Αθηνών. Για πολλά χρόνια εκπονεί προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων, Μελίνα, Comenius κ.ά. και δίδαξε σε τμήματα αλλοδαπών και παλιννοσούντων μαθητών. Έχει επιμορφωθεί και μελετήσει για ποικίλα θέματα σύγχρονων διδακτικών προσεγγίσεων και σχετικές εργασίες της έχει δημοσιεύσει ή παρουσιάσει σε συνέδρια και σεμινάρια εκπαιδευτικών.

Η **Βασιλική Ρεράκη** είναι πτυχιούχος του τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και πτυχιούχος πλάνου. Είναι επίσης κάτοχος του μεταπτυχιακού διπλώματος (D.E.A) στη "Μουσική Παιδαγωγική και Ψυχολογία" του τμήματος Μουσικολογίας του Πανεπιστημίου της Σορβόνης (Paris IV- Sorbonne) και υποψήφια διδάκτωρ στη "Μουσική Ψυχολογία" με επιβλέποντα καθηγητή τον Michel Imberty (κέντρο έρευνας για τη Ψυχολογία, Διδακτική

και Κοινωνιολογία της Μουσικής, Paris X-Nanterre). Διδάσκει Μουσική Ψυχολογία και Μουσική Παιδαγωγική στο τμήμα Μουσικής Τεχνολογίας και Ακουστικής (Τ.Ε.Ι Ρεθύμνου). Έχει εργαστεί ως καθηγήτρια πιάνου και 'Μουσικής Προπαιδείας' σε ωδεία και στα Μουσικά Γυμνάσια Ρεθύμνου και Ηρακλείου Κρήτης. Για το ακαδημαϊκό έτος 2000-01 υπήρξε υπότροφος του Συλλόγου "οι Φίλοι της Μουσικής".

Ο **Κωνσταντίνος Σταϊκόπουλος** σπούδασε παιδαγωγικά στην Παιδαγωγική Ακαδημία Φλώρινας και στο Π.Τ. του Α.Π.Θ. Ειδική αγωγή στο Διδασκαλείο Δ.Ε. "Δ. Γληνός" του Α.Π.Θ. Ανώτερα θεωρητικά μουσικής αρμονίας στις Σέρρες. Είναι μεταπτυχιακός φοιτητής, στο τομέα Παιδαγωγικής του τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής του Α.Π.Θ. Εργάστηκε ως δάσκαλος σε σχολικές μονάδες της Α/θμιας εκπαίδευσης και ως μουσικός σε διάφορα σχολεία της Α/θμιας εκπαίδευσης του Ν. Σερρών.

Η **Λελοῦδα Στάμου** (Ph.D.) είναι μουσικοπαιδαγωγός - ερευνήτρια και διδάσκει ως Λέκτορας στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Εργάστηκε ως Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής του Πολιτειακού Πανεπιστημίου της Νεβάδα, όπου ήταν επίσης διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Προγράμματος Μουσικής Αγωγής Βρεφών, Νηπίων και Παιδιών και υπεύθυνη Προγράμματος Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών στη Μέθοδο Orff-Schulwerk. Πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Μίτσιγκαν των Η.Π.Α. στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής. Έκανε πρόσθετες ειδικές σπουδές στη Θεωρία της Μουσικής Μάθησης του E. Gordon, στο μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα Orff-Schulwerk, και στη Διδακτική Μεθοδολογία Μουσικής Suzuki. Έχει δημοσιεύσει σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά και έχει παρουσιάσει επιστημονικές εργασίες σε διεθνή και παγκόσμια συνέδρια. Είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (E.E.M.E.) και μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *International Journal of Music Education: Practice*, καθώς και του περιοδικού Μουσικοπαιδαγωγικά της E.E.M.E. Έχει τιμηθεί με διάφορα βραβεία και υποτροφίες, μεταξύ των οποίων υποτροφία του ιδρύματος "Α. Ωνάσης" και του ιδρύματος Fulbright.

Η **Αργυρώ Σταυρίδη** είναι καθηγήτρια μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι πτυχιούχος του τμήματος Οικονομικών Επιστημών της σχολής ΝΟΕ του ΑΠΘ και διπλωματούχος πιάνου, τσέμπαλου και ανωτέρων θεωρητικών (Αρμονία, Ωδική, Αντίστιξη, Φούγκα). Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια πιάνου, τσέμπαλου, ερμηνείας μουσικής Μπαρόκ και 20ου Αιώνα καθώς και σεμινάρια διεύθυνσης χορωδίας με διακεκομμένους Έλληνες και ξένους μουσικούς και μαέστρους (Παπαδάτος Ιωσήφ, Αδάμ Παναγιώτης, Mark Kroll, Αργαφιώτη Έφη, Adriana Blagoeva, Anelia Stefanova, Gunnar Eriksson, Μιράντα Καλδή). Επίσης έχει παρακολουθήσει σεμινάρια μουσικοπαιδαγωγικής και έχει συμμετάσχει ως εισηγήτρια σε επιμορφωτικά σεμινάρια για δασκάλους και νηπιαγωγούς. Έχει πραγματοποιήσει εμφανίσεις ως σολίστ και σε σύνολα μουσικής δωματίου σε Ελλάδα και Ιταλία και έχει ηχογραφήσει για το Γ΄ Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας. Έχει γράψει μουσική για θέατρο και είναι Μαέστρος της χορωδίας των Εκπ/κων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ηρακλείου. Είναι μέλος του Μπαρόκ μουσικού συνόλου "FIGURALIS".

Ο **Πέτρος Μιχ. Τζανάκης** είναι πτυχιούχος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ηρακλείου, του Παιδαγωγικού τμήματος Πανεπιστημίου Ιωαννίνων καθώς και θεωρητικών Μουσικής. Εργάζεται ως δάσκαλος από το 1985 και παράλληλα ασχολείται συστηματικά και κατά καιρούς αποκλειστικά με τη μουσική προπαιδεία και τη μουσική αγωγή στην πρωτοβάθμια εκ-

παίδευση. Έχει διδάξει σε σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών δημιουργικής απασχόλησης των σχολείων διευρυμένου ωραρίου και σε προγράμματα του Περιφερειακού Επιμορφωτικού Κέντρου (Π.Ε.Κ) Κρήτης. Έχει συγγράψει το βιβλίο για το μαθητή *Μουσικό αλφαβητάρι "Στο ζουζουνοχωριό" 1 & 2*, το βιβλίο για το δάσκαλο *"Ανοιχτό Σχέδιο Μαθημάτων Μουσικής Αγωγής"* καθώς και το Φάκελο-υλικό Μουσικών Δραστηριοτήτων *"Ο Μιχάλης, ο Τοπ κι εμείς... οι μουσικόφιλοι"* για την προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση. Είναι δημιουργός του Εργαστηρίου Μουσικής 24ου Σχ. Ηρακλείου και λειτουργός του με στόχο την επιμόρφωση των δασκάλων και των νηπιαγωγών του Νομού Ηρακλείου σε θέματα Μουσικής Αγωγής. Υπεύθυνος και εμπνευστής της Μουσικοπαιδαγωγικής ομάδας του Συλλόγου Εκπ/κών Α/θμιας Ηρακλείου. Είναι υπεύθυνος καθηγητής των τμημάτων προπαιδείας και πρώτης μουσικής παιδείας του Παγκρήτιου Ωδείου Ηρακλείου. Είναι δάσκαλος του 5ου Δημ. Σχ. Ηρακλείου και μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε.

Ο **Γιώργος Τσίρης** είναι ειδικός παιδαγωγός, απόφοιτος του Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα ανταλλαγής: University of Orebro (Department of Education)/Sweden ως υπότροφος του προγράμματος ERASMUS και University of Wisconsin-Oshkosh (College of Education and Human Services)/USA. Επίσης, είναι κάτοχος διπλώματος Κλασικών Κρουστών, Grade 5 στο Electone και πτυχίου Ανώτερων Θεωρητικών. Κατά καιρούς έχει αναλάβει τη μουσική επιμέλεια και συνοδεία θεατρικών έργων (1ο Πανελλήνιο Βραβείο στο σχολικό διαγωνισμό σύγχρονου θεάτρου, 1999-2000), ενώ συμπράττει με διάφορα μουσικά σχήματα ως πιανίστας/keyboardist και κρουστός (2ο Διεθνές Μουσικό Φεστιβάλ Βόλου, 8ο Διεθνές Φεστιβάλ Μουσικού Θεάτρου, κλπ.). Τα τελευταία χρόνια συνεργάζεται ως κρουστός με την Συμφωνική Ορχήστρα Βόλου, ενώ παράλληλα ασχολείται με τη μουσική εκπαίδευση και θεραπεία ατόμων με ή χωρίς ειδικές ανάγκες.

Ο **Κώστας Τσούγκρας** είναι συνθέτης-μουσικολόγος, λέκτορας συστηματικής μουσικολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Γεννήθηκε στο Βόλο το 1966. Ξεκίνησε τις μουσικές του σπουδές στο Βόλο (πτυχίο ακορντεόν και αρμονίας στην τάξη του Μπ. Κεχαΐδη) και τις συνέχισε στη Θεσσαλονίκη (πτυχίο αντίστιξης, φούγκας και δίπλωμα σύνθεσης στην τάξη του Χρήστου Σαμαρά). Είναι απόφοιτος των Τμημάτων Χημείας και Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και διδάκτορας του Τ.Μ.Σ. (διδακτορική διατριβή με επιβλέποντα τον Δ. Γιάννου και θέμα: "Γενετική Θεωρία της Τονικής Μουσικής και τροπικότητα - Έρευνα με βάση την ανάλυση του έργου '44 παιδικά κομμάτια πάνω σε λαϊκούς ελληνικούς σκοπούς' του Γιάννη Κωνσταντινίδη"). Η διατριβή του έχει εκδοθεί από τις Εκδόσεις University Studio Press. Είναι μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών, της European Society for the Cognitive Sciences of Music και της Society for Music Theory και διευθυντής σύνταξης του περιοδικού της Ε.Ε.Μ.Ε. *"Μουσικοπαιδαγωγικά"*. Έργα του και επιστημονικές εργασίες του έχουν παρουσιαστεί στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η **Αντωνία Φοράρη** σπούδασε Μουσικολογία στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Μουσική Εκπαίδευση και Διδακτορικό τίτλο στο χώρο της Κοινωνιολογίας της Μουσικής και της Μουσικής Εκπαίδευσης από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Ανήκει στο διδακτικό προσωπικό της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Intercollege και διδάσκει Ιστορία της Δυτικής Μουσικής και Αρμονία στο Μουσικό Τμήμα, όπως επίσης και Μουσικοπαιδαγωγικά στο Παιδαγωγικό. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στην Κοινωνιο-

λογία της Μουσικής και της Μουσικής Εκπαίδευσης, τα Αναλυτικά Προγράμματα και την Εκπαιδευτική Πολιτική.

Η **Αθηνά Φυτίκα** γεννήθηκε στην Αθήνα ξεκινώντας πιάνο στο Εθνικό Ωδείο με τη Στέλλα Μακρυγιάννη και τη Χρυσή Παρθενιάδη-Φλώρου. Από το 1989 φοίτησε στο Σ.Ω.Θ. με τον Παύλο Δημητριάδη, σπουδάζοντας παράλληλα Γεωλογία στο Α.Π.Θ. Με τη Δόμνα Ευνουχίδου προετοιμάστηκε για τις μεταπτυχιακές σπουδές στο Florida State University. Έλαβε το Master το 1998 με τον Leonard Mastrogiacomo και το διδακτορικό το 2004 μελετώντας πιάνο με την Dr. Carolyn Bridger και τσέμπαλο με την Dr. Karyl Louwenaar. Η διατριβή της είχε τίτλο: "Ιστορική ανασκόπηση της φιλοσοφίας της διδασκαλίας δακτυλιωτών πληκτροφόρων οργάνων από τον 16ο αιώνα μέχρι σήμερα". Έχει δώσει μεγάλο αριθμό συναυλιών και διαλέξεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό και έχει εργασθεί ως καθηγήτρια μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και το Παιδαγωγικό Τμήμα Φώρινας και ως καθηγήτρια πιάνου σε ωδεία, μουσικές κατασκηνώσεις, το Panama City Community College και το Florida State University. Από το 2005 διδάσκει πιάνο στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο ως αποσπασμένη εκπαιδευτικός.

Η **Σμαράγδα Χρυσοστόμου** είναι Επίκουρος Καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγίας και Διδακτικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι απόφοιτος του Τ.Μ.Σ. του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κάτοχος διδακτορικού τίτλου στη Μουσική Παιδαγωγική (1997) από το Πανεπιστήμιο του Reading της Μεγάλης Βρετανίας. Έχει εργαστεί στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γενικά και μουσικά σχολεία), έχει διδάξει σε ΠΕΚ σε ολόκληρη την Ελλάδα καθώς και στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Έχει πραγματοποιήσει παρουσιάσεις σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Πρόσφατα (2006) κυκλοφόρησε το βιβλίο της με τίτλο "Η Μουσική στην Εκπαίδευση: το δίλημμα της διεπιστημονικότητας" από τις εκδόσεις Παπαρηγορίου - Νάκας. Στα ερευνητικά ενδιαφέροντά της περιλαμβάνονται η εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μουσικής, η αξιολόγηση, το αναλυτικό πρόγραμμα, η συγκριτική παιδαγωγική και οι διαθεματικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της μουσικής.

Η **Ντόρα Ψαλτοπούλου** είναι δίδακτωρ του Α.Π.Θ., απόφοιτη του μεταπτυχιακού προγράμματος μουσικοθεραπείας του New York University (Master of Arts), διπλωματούχος πιάνου του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης και απόφοιτος Γαλλικής Φιλολογίας του Α.Π.Θ. Από το 1992 εργάζεται στη Θεσσαλονίκη ως μουσικοθεραπεύτρια. Σε συνεργασία με το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών του New York University πραγματοποιεί στην Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσικοθεραπείας. Εποπτεύει εκπαιδευόμενους και επαγγελματίες Μουσικοθεραπευτές. Διδάσκει μουσικοθεραπεία (ΠΔ 407) στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., στο τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ως επισκέπτρια διδάσκουσα στο New York University Συμμετέχει ως εισηγήτρια σε πανελλήνια και παγκόσμια συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Είναι: επιστημονική συνεργάτης του Φιλανθρωπικού Σωματίου "Βοήθεια Ζωής" του Ψ.Κ.Β.Ε., ιδρυτικό μέλος της ΕΕΜΕ και του ΕΣΚΕΜ., εκπρόσωπος των "Music Therapists for Peace", ΟΗΕ., professional member, Αμερικανική Ένωση Μουσικοθεραπείας (AMTA), με τον τίτλο: Certified Music Therapist (CMT), μέλος της Φροϋδικής Εταιρίας Β.Ε.

Ευρετήριο Ονομάτων Εισηγητών

- Cordeiro Pinheiro K. 11, 23, 28, 32
Custodero L. 18, 32
Elliott D. 4, 32
Green L. 17, 33
Humphreys J.T. 8, 33
Kojima R. 19, 33
Ozeke S. 12, 33
Sakamoto A. 10, 34
Sakamoto S. 10, 34
Silverman M. 15, 34
Stathopoulos Th. 16, 34
Ognenska Stoyanova N. 19, 34
Αγγελίδου Σ. 5, 35
Ανδρούτσος Π. 8, 35
Βετουλάκη Ε. 23, 28, 35
Βούβαρης Π. 7, 35
Δογάνη Κ. 12, 36
Διονυσίου Ζ. 4, 36
Δραγούμης Μ. 8, 36
Ελάτε να παίξουμε, 23, 25, 37
Ερκέκογλου Χρ., 23, 31, 37
Θέμελης Δ. 8, 37
Καραβόλτσου Α. 23, 25, 38
Καρτασίδου Α. 13, 14, 38
Κοκκίδου Μ., 9, 38
Κότσιρα Ε. 11, 39
Κοτσοπούλου Α. 20, 39
Κουρκουρά Μ. 23, 29, 39
Κυνηγού-Φλάμπουρα Μ. 23, 28, 39
Μακρή Δ. 15, 40
Μακρής Ι. 15, 40
Μαρόπουλος Θ., 23, 24, 40
Ματθαιοπούλου Δ., 23, 27, 41
Μελίκης Γ. 8, 41
Μπουλντή Δ. 16, 41
Μωραΐτη Τζ. 23, 29, 42
Οικονομίδου-Σταύρου Ν. 20, 42
Παπαγεώργη Ι. 22, 42
Παπαπαναγιώτου Ξ., 12, 42
Παπανικολάου Α. 23, 26, 43
Περακάκη Ε., 23, 27, 43
Πολυζώη Γ. 17, 43
Ρεράκη Β. 21, 43
Σταϊκόπουλος Κ. 14, 44
Στάμου Α., 8, 18, 44
Σταυρίδη Α. 6, 23, 24, 44
Τζανάκης Π.Μ. 6, 23, 24, 44
Τσίρης Γ. 13, 14, 45
Τσούγκρας Κ., 7, 45
Φοράρη Α., 10, 45
Φυτίκα Α. 6, 46
Χρυσοστόμου Σμ. 12, 46
Ψάλτοπούλου Ντ. 23, 29, 46

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε
τους χορηγούς του Συνεδρίου,

το Δήμο Θεσσαλονίκης,

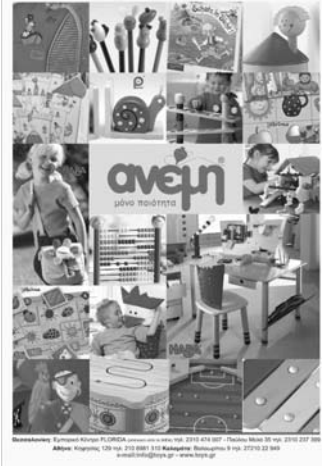
το Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης,

καθώς και όλους όσους
με την υλική, ηθική και ψυχολογική
συμπαραστάσή τους
βοήθησαν να πραγματοποιήσουμε το
5ο Συνέδριο
της Ελληνικής Ένωσης για τη
Μουσική Εκπαίδευση.

ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΝΟ

εργαστήρι κρουστών - μουσικό παιχνίδι-θέαμα
Καράϊσκάκη 27 με Δελφών 34,
54641 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Τηλ/ Fax.: 2310-861874
www.kroustophono.gr, e-mail:kroustophono@otenet.gr

Βιβλία - Χαρτικά - Είδη δώρων
Π. Παπαδοπούλου 16
Πανόραμα Θεσσαλονίκης
τηλ: 2310342082

Καστριτσίου 4, 54623 Θεσσαλονίκη
τηλ: 2310242140, Fax: 2310242057
www.mavromoustakis.gr

Φίλιππος Νάκας
Μουσικός Οίκος

Κ. Ν. Επισκόπου 7, Θεσσαλονίκη, 2310 203566, info@copycity.gr, www.copycity.gr